

Södertörns högskola | Institutionen för samhällsvetenskaper
Kandidatuppsats 15 hp | Journalistik C | Vårterminen 2013
Journalistik med samhällsstudier

Från patient till kund

– en analys av nyliberalismens närvaro i den
mediala diskursen kring sjukvård

Av: Johanna Gafvelin & Julia Lundqvist
Handledare: Elin Gardeström
Examinator: Karin Stigbrand

Abstract

Syftet med denna uppsats är att undersöka om och hur nyliberalismen återspeglas och reproduceras i svensk press, detta i samband med utförsäljningen av den svenska sjukvården. Vi har undersökt två sjukvårdsdebatter under två olika tidsperioder för att få syn på hur ord och idéer förmedlas i den språkliga diskursen i de undersökta tidningarna. För att få svar på våra frågor har vi använt oss av kvantitativ textanalys och kvalitativ diskursanalys.

Den kvantitativa undersökningen består i att räkna förekomsten av orden upphandling, konkurrens, effektivitet, kund, vinst, marknad och valfrihet/valmöjlighet i sammanlagt 120 artiklar, sorterade efter relevans i sökverktyget Retriever. Debatterna som undersökts är den om Husläkarlagen (1990–1997) och den rörande Carema vårdbolag (2006–2013). Sökningarna genererade träffar i tidningarna Nerikes Allehanda, Svenska Dagbladet, Göteborgs Posten, Västerbottens Kuriren, Helsingborgs Dagblad, Länstidningen Östersund, Expressen, Värnamo Nyheter, Skånska Dagbladet, Alingsås Kuriren, Dagens Nyheter, Hallands Nyheter, Sydsvenskan, Ystads Allehanda, Vestmanlands Läns Tidning, Norra Halland, Arbetarbladet, Piteå-tidningen, Smålandsposten, Uppsala Nya Tidning, Falu Kuriren, Landskrona Posten, Gefle Dagbladet, Östersundsposten, ST-tidningen, Aftonbladet, Trelleborgs Allehanda, Enköpingsposten, Norrköpings Tidningar och Dagens Industri.

Diskursanalysen baseras på Kristina Boréus och Göran Bergströms översättning av Norman Faircloughs definition. Genom strategiskt urval har vi analyserat två artiklar från de båda debatterna; två från början av de respektive perioderna och två från slutet, vilket gör fyra artiklar totalt.

Resultatet i den kvantitativa analysen har visat på en viss ökad förekomst av orden i de undersökta artiklarna. Bland annat har ordet vinst använts mer frekvent under den senare perioden. Den kvalitativa diskursanalysen tyder på att ett nyliberalt vokabulär blivit normaliserat i tidningarnas språk rörande privatiseringen av sjukvård, något som skulle kunna betyda att den nyliberala ideologin slagit rot i den svenska pressens språk och därmed även i samhället.

Nyckelord: Journalistik, makt, marknad, press, privatisering, sjukvård, språk och vinst.

Innehållsförteckning

1. Inledning	4
1.1. Syfte och frågeställningar	6
1.2. Arbetshypoteser	6
1.3. Disposition	6
2. Bakgrund	7
2.1. Förändringens årtionde	8
2.2. Husläkarreformen	9
2.3. Carema-debatten	10
2.4. Nyliberalism	10
3. Tidigare forskning	13
3.1. Högergång	13
3.2. Offentligt och privat i sjukvården	15
3.3. Makten över tanken	16
3.4. Den svenska sjukvårdens utveckling	17
4. Teoretiska utgångspunkter	17
4.1. Diskurs och språkliga praktiker	18
4.2. Foucault och diskursutformning	18
4.3. Bourdieu och den nyliberala hegemonin	19
5. Metod	21
5.1. Talakter och tolkning av text	21
5.2. Kvantitativ textanalys	22
5.3. Diskursanalys	24
5.4. Avgränsning	25
5.5. Val av ord	25
5.6. Metodkritik	26
6. Resultat	28
6.1. Kvantitativ undersökning	28
6.1.1. Sammanfattning och tolkning av kvantitativt resultat	32
6.3. Kvalitativ diskursanalys	33
6.3.1. Artikel 1, husläkardebatten	33
6.3.2. Artikel 2, husläkardebatten	34
6.3.3. Artikel 1, Caremadebatten	36
6.3.4. Artikel 2, Carema-debatten	38
7. Diskussion, slutsatser	39

1. Inledning

I samband med att tankeprocessen kring vår kommande uppsats så smått var igång, läste vi en artikel på nätet som på olika sätt skildrar producerandet av verklighetsbilder i vårt samhälle¹. Vad vi fann särskilt intressant med texten var formulerandet av massmedias ensidiga skildring av verkligheten. Författaren Nina Björk poängterar i artikeln att hon inte anser att språket i varken massmedia eller någon annanstans, *skapar* en verklighet. Men, skriver hon, språket skapar *förutsättningar* för hur vi ser på världen, hur vi tolkar vår omgivning och vad som där sker. *Massmedia lär oss ett sätt att se på och ett sätt att vara i världen.*

Björks artikel har varit en inspirationskälla för oss i vårt val av uppsatsämne. Hennes sätt att se på språk och verklighet förmedlar och underbygger synen på språket som maktfaktor och tangerar på så sätt massmedias potentiella inverkan över våra tankar. Vi menar att massmedia är en del av ett samhälle och således under påverkan av detta. Samtidigt är massmedia med om att reproducera ett visst samhälle, i form av just opinionsbildning och makt över medborgarnas verklighetssyn.

Att på något sätt beröra språk, makt och verklighet kändes alltså naturligt för oss båda, då vi intresserar oss för språkliga diskurser och politiska strukturer i samhället. Så infann sig frågan på vilket sätt vi skulle kunna skildra dessa intressen i en uppsats. Vi vill hävda att Sverige som byggts upp kring en socialdemokratisk bild av folkhemmet och där slagord som solidaritet, rättvisa och välfärd dominerat, har genomgått ett skifte i politisk inriktning och samhälleliga prioriteringar. Numera ligger ord som effektivitet, vinst och marknad i förgrunden i och med nyliberalismens framväxt. Därför valde vi att fokusera på något som för många är heligt i svensk politik, nämligen sjukvården. Närmare vill vi undersöka hur den språkliga diskursen kring just denna har påverkats av nyliberalismens utveckling.

¹ <http://www.dagensarena.se/magasinetarena/nina-bjork-att-ingenting-veta-om-den-fria-varlden/>, Publicerat 28

Under 1980 och 1990-talen började någonting att hända med svensk välfärdspolitik och de nya idéer som förankrades ställde krav på en fri marknad. Successiva utförsäljningar av offentlig sektor genomfördes och staten började så smått att släppa greppet om sjukvården. Privata vårdaktörer beblandade sig med offentliga och vårdtagaren var inte längre patient utan refererades istället till som kund. Valet av vård skulle vara fritt, en uppmaning som går hand i hand med de nyliberala tankarna om den fria och självständiga individen.²

Privatiseringen av svensk sjukvård är aktuell i mediedebatten fortfarande och vi vill vidare studera *hur* det skrivs om sjukvården idag; vilka ord som används och om det går att utläsa återkommande idéformuleringar, sådana som avspeglar och samtidigt reproducerar en samhällelig ideologi. Mer specifikt vill vi undersöka två olika perioder i svensk sjukvårdshistoria som av olika skäl varit av stor vikt och därför uppmärksammas. Vi väljer därför hädanefter att kalla dessa perioder för debatter eller sjukvårdsdebatter, då de ur ett samhälleligt och medialt perspektiv innehar många kriterier för att klassas som just det.

Kristina Boréus och hennes bok *Högervåg* har fungerat som en inspirationskälla i vårt arbete. Hon har forskat kring den nyliberala diskursen och kampen om språket i svensk offentlig debatt mellan åren 1969 och 1989. Trots att hennes forskning är mer omfattande och inte specifikt inriktad på sjukvård, så har hon presenterat sin undersökning på ett sätt som vi har för avsikt göra. Vi vill i likhet med Boréus göra en kvantitativ undersökning av ord, men vi vill även djupdyka analytiskt i två artiklar från de valda sjukvårdsdebatterna. Även om vår undersökning är för begränsad för att kunna säga huruvida nyliberalismen har blivit hegemonisk eller inte i det samtida medielandskapet, eller huruvida nyliberalismen hegemoniskt präglar den samtida språkliga diskursen rörande sjukvård i dagspress, finner vi det givande och intressant att förankra några tankar kring detta i vår undersökning. På så sätt hoppas vi kunna belysa språket som maktverktyg och förmedlare av idéer.

² Öhrming, Jan (2008). *Hälso- och sjukvårdens fragmentering – från lokalt till transnationellt organiserad sjukvård*. Stockholm: SNS Förlag, sid. 7 ff

1.1. Syfte och frågeställningar

Vårt syfte är att undersöka om, och i så fall hur, man kan se tecken på nyliberalismens utveckling i mediediskursen. Detta vill vi göra genom att undersöka två debatter om sjukvård i svensk press. De två debatterna är dels den om husläkarlagen som pågick under första hälften av 1990-talet, och dels den om vårdbolaget Caremas utveckling under 2000-talet.

Våra frågeställningar är:

- Hur frekvent används orden effektivitet, kund, vinst, marknad, valfrihet/valmöjlighet, konkurrens och upphandling i debatten om Husläkarlagen respektive debatten rörande vårdbolaget Carema?
- Förändras förekomsten av dessa ord över tid, och i så fall hur?
- Förmedlas nyliberalismen i den språkliga diskursen rörande sjukvård i de aktuella artiklarna, och i så fall hur?

1.2. Arbetshypotes

Vi arbetar utifrån hypotesen att nyliberalismen som ideologi har en mer eller mindre synlig påverkan över samhället, att idéerna befästs och reproduceras genom bland annat språket. Därmed blir språket ett intressant objekt att studera för att få en klarhet i hur somliga idéer får genomslag. Som underlag för vår hypotes ligger bland annat Pierre Bourdieus tankar om nyliberalismens hegemoniska roll i samhällsdebatten. Bourdieu var en stark kritiker av den nyliberala ideologin, och vår analys har sin utgångspunkt i hans kritik.

Med detta sagt vill vi förtydliga att vår hypotes om språket som ideologibärande inte är applicerbar enbart på nyliberalismen. Språket kan aldrig sägas stå utanför sin samtida kontext, utan är alltid präglad av denna.

1.3. Disposition

Vår uppsats är uppbyggd kring två sjukvårdsdebatter och därför har vi i vår bakgrundsdel valt att kortfattat presentera sjukvårdsutvecklingen i Sverige från 1970-talet och framåt. Vi går även igenom debatterna och avslutar med en presentation av Nyliberalismen som ideologi.

I delen “Tidigare forskning” går vi igenom andra liknande undersökningar som vi på olika sätt har haft användning av i vårt arbete. Dessa bidrag går att dela in i tre olika forskningsfält; ett knyter an till mediediskursens koppling till politik och ideologi, i det andra har vi placerat den forskning som varit till hjälp vid kartläggningen av sjukvårdens utveckling i Sverige och det tredje innehåller de forskningsbidrag som underbygger vår teori rörande mediers makt att förmedla idéer och värderingar i samhället.

I följande avsnitt går vi igenom de teorier som vi valt att ha som grund i tolkandet av våra undersökningars resultat. Dessa utgångspunkter härstammar från Michel Foucault och Pierre Bourdieu.

I metoddelen förklarar vi hur vi valt att göra vår diskursanalys och på vilka teorier vi baserar denna. Vi förklarar idéhistorikern Quentin Skinners teorier om talakter och det performativa språket, samt hur dessa kan vara användbara vid analys av text. Vi går även igenom utförandet av våra undersökningar, både den kvantitativa och den kvalitativa analysen. Avslutningsvis presenterar vi resultatet av våra undersökningar och diskuterar sedan vilka möjliga tolkningar som kan göras utifrån dessa.

2. Bakgrund

Sveriges sjukvård har genomgått många förändringar sedan slutet av 1980-talet.³

Förvandlingen eller fragmenteringen av svensk sjukvård är förbunden med konkurrensutsättningen av denna i Sverige. Från att ha varit ett delat ansvar mellan landsting och kommuner, ska sjukvård numera levereras av en mängd små och stora vårdföretag på uppdrag av landstinget. Offentligt anställda ges möjlighet att starta eget eller ta över driften på sin egen arbetsplats. Sjukhus blir till aktiebolag, privatägda eller under landstingets ledning och landsting och regioner ser sig själva i rollen som beställare och köpare av sjukvårdstjänster förmedlade av privata aktörer.⁴

³ Ibid, sid. 7 ff.

⁴ Hjertqvist, Johan (2000). *Sjukvårdens kulturrevolution: den stora upphandlingen - visioner och förberedelser*. Stockholm: Timbro/CVV, sid. 7.

2.1. Förändringens årtionde

1970-talet kan ses som den svenska sjukvården storhetstid. Resurser hade man gott om och de tankar som började florerat under 90-talet gällande kostnader för vård av patient existerade knappt.⁵ Att processen med konkurrens inom vård och omsorg såg sitt ljus under slutet av 1980 och 1990-talet, kan förklaras med olika faktorer. Bland annat genomgick Sverige en rad politiska förändringar som innebar ett mindre statligt styrt samhälle.⁶ Frågan om frihetsprincipen har varit högt prioriterad i Sverige sedan slutet av 1980-talet och begrepp som effektivitet, marknad och vinst präglade debatten efter lågkonjunktur och ekonomiska svårigheter. Nya värderingar började få fotfäste även inom den svenska vårdapparaten. Patienter och deras anhöriga började att trycka på värdet av ökad valfrihet när det kom till vård och omsorg, frågor som tidigare dominerats av rättvisebegreppet.⁷

Utförandet av den så kallade Ädelreformen, ett beslut som innebar ett ökad kommunalt ansvar för hälso- och sjukvården i Sverige, är en av många reformer som föranledde privatiseringsprocessen.⁸ Medlemskapet i EU kan också sägas ha påverkat Sveriges utveckling av privat sjukvård. Europeiska rådet ville förverkliga en idé om en inre gemensam marknad och därmed antogs lagen om offentlig upphandling (LOU) i Sverige år 1993.⁹ Denna inre marknad öppnade för vinster inom vården och lockade många företag och investerare.¹⁰ Inom OECD-länderna växte sig begreppet New Public Management (NPM) starkare. NPM betyder ny offentlig ledning och propagerade för ett minskat statligt inflytande och ett offentligt ansvar som syftade till att enbart styra utbudet av vårdtjänster – utförandet skulle lämnas åt den fria marknaden.¹¹ Detta innebar nya roller för stat och offentliga organ i och med en uppdelning i olika resultatenheter med fokus på konkurrens, ökad valfrihet för brukarna, ökade krav på kostnadseffektivisering, samt mätbara mål och ett inflytande från näringslivet i form av ledningstänkande.¹²

⁵ Ibid, sid. 35 f.

⁶ Öhrming, *Hälso- och sjukvårdens fragmentering – från lokalt till transnationellt organiserad sjukvård*, sid. 13 ff.

⁷ Ibid, sid. 13.

⁸ Ibid, sid. 13–24.

⁹ Ibid, sid. 7.

¹⁰ Ibid, sid. 7.

¹¹ Ibid, sid. 38.

¹² Ibid, sid. 22.

I Sverige innebär privatiseringen ett överförande av ansvar från offentlig aktör till privat och/eller en försäljning av offentlig egendom. Med andra ord talar man om ett förflyttande av vårdansvar och/eller ägande av vårdkoncern från offentlig sektor till privat.¹³ Idag är svensk sjukvård med undantag offentligt finansierad. Landstinget står för det yttersta planeringsansvaret och har den dominerande rollen som vårdgivare. Privata vårdgivare är skyldiga att hålla sig inom ramen för avtal med landstingen¹⁴

2.2. Husläkarreformen

1992 skrevs den proposition som föreslog att en husläkarlag skulle införas den 1 januari 1994 och vara genomförd år 1995. Lagen, som trädde i kraft som planerat, fastställde den enskilde individens rätt att fritt kunna välja sin husläkare. Husläkarlagen fastslog också att läkare med specialistkompetens i allmänmedicin hade rätt att verka som husläkare i privat verksamhet om de anmälde detta till landstinget senast sex månader innan de påbörjade sin verksamhet.¹⁵

Husläkarlagen mötte snabbt kritik, bland annat för att lagen inte ansågs behandla primärvården i helhet utan istället var för läkarinriktad. Därför meddelade riksdagen våren 1994 att lagen borde upphävas med motiveringen ”Det viktiga är att garantera den enskildes rätt till kontinuitet i sin läkarkontakt, en fast läkarkontakt, inte läkarens rätt att etablera sig som husläkare.”¹⁶

I en senare proposition med förslag om husläkarlagens upphörande talade regeringen om att det fanns oroande uppgifter om de ekonomiska konsekvenserna som den fria etableringsrätten kunde medföra. Den 1 januari 1995 upphörde den offentliga finansieringen för de privata vårdgivarna. Vid slutet av 1995 fastslogs att hela husläkarlagen skulle sluta gälla.¹⁷

I och med att husläkarsystemet påverkade medborgarnas sjukvård skapades det debatt i Sverige. Husläkarlagen sträckte sig dessutom under många år på grund av flera lagförslag och lagändringar rörande systemet under 1990-talet.

¹³ Ibid, sid. 15 f.

¹⁴ Hälso- och sjukvård. <http://www.ne.se/lang/hälso-och-sjukvård>, Nationalencyklopedin, hämtad 2013-05-26.

¹⁵ SOU 1999:149, *Upphandling av hälso- och sjukvårdstjänster*, sid. 65.

¹⁶ Ibid, sid. 67.

¹⁷ Ibid, sid. 68.

2.3. Caremadebatten

Carema är ett privat vård- och omsorgsbolag som startades år 1996, då under namnet Nordvård. Huvudkontoret är placerat i Stockholm och sedan starten har företaget som från början inriktade sig på äldreomsorg, utvidgats till att innefatta även primär- och psykiatrivård, HVB-hem (hem för vård eller boende), PUT-boenden (PUT står för personer med permanent uppehållstillstånd), missbruk samt vård av funktionsnedsatta.¹⁸

Vårdbolaget Carema blev i oktober 2011 utsatt för hård kritik gällande de anställdas bristande utbildning och kompetens, samt stora brister inom vård och hygien av sjuka och äldre. Det hela började med ett avslöjande av DN:s reportrar Josefin Hökarberg och Mia Tottmar. En knapp månad efter det att Stockholmsdelen i DN haft premiär den 19 september 2011, publicerade de sina första avslöjanden gällande Caremas filial Koppargården i Vällingby. Vad som togs upp i artikeln rörde bland annat dödsfall, onödiga amputationer och brist på hygienartiklar. Drevet som sattes igång mot Carema har fått efterdyningar inom den privata vårdsektorn, men det har även riktats hård kritik mot hur medierna egentligen framställde skandalen – det har talats om huruvida det egentligen var fråga om en medial kris då rapporteringen som följde av vissa ansågs ha varit alltför aggressiv och missvisande.¹⁹

2.4. Nyliberalism

Det är relevant att känna till bakgrunden till den nyliberala ideologin för att också förstå vilken påverkan den haft och fortfarande har på vårt samhälle. Carl-Michael Edenberg beskriver i sitt kapitel ”Nyliberalismen från vaggan till graven” i boken *Sekelslut* från 2011 hur den tydligaste grunden för ideologin går att hitta i slutet av 1940-talet i den så kallade Chicagoskolan, en lära formad av Kalla Kriget och som tar starkt avstånd från det sovjetiska systemet.²⁰

¹⁸ Carema care, <http://www.caremacare.se/huvudnavigation/omoss.4.5d31824f11d6cef7d7480006087.html>, hämtad 2013-05-13.

¹⁹ Dagens Nyheter, <http://www.dn.se/kultur-noje/de-nomineras-till-stora-journalistpriset-2012>, hämtad 2013-05-13.

²⁰ Edenberg, Carl-Michael. ”Nyliberalismen från vaggan till graven”. I *Sekelslut – idéhistoriska perspetiv på 1980- och 1990-talen*, Burman, Anders & Lennerhed, Lena (red.) (2011). Stockholm: Atlas Akademi, sid. 17–43.

Ekonomen och filosofen Friedrich von Hayek är en av huvudpersonerna i nyliberalismens historia. Enligt Hayek är en individs kunskap alltid bristfällig och det är på grund av denna informationsbrist som en centraliserad planekonomi alltid misslyckas. Hayek menar att det finns en risk för att en centralplanering kollapsar och leder till totalitärt styre i all form av statlig planering. Lösningen på detta är enligt honom att släppa marknaden fri och på så sätt låta den skiftande prissättningen på varor förmedla kunskap om utbud och efterfrågan. Detta menar han skulle, i likhet med det mänskliga språket, fungera som ett slags intuitivt kommunikationssystem. Hayek sammanstrålade med den amerikanske ekonomen Milton Friedman i samband med sin emigration till USA. Där startade de The Chicago School of Economics tillsammans med några kollegor. Friedmans ekonomiska filosofi bottnar i en tro på ett minimalt statligt inflytande över ekonomin. Marknaden bör inte regleras och valutor ska flyta fritt. Företag ska ses som individer med rätt till frihet. Friedman gick så långt som att argumentera för legaliserad prostitution och narkotika och kritiserade dessutom statens rätt att utfärda läkarlicenser.²¹

Den nyliberala marknadsekonomin fick sitt genomslag i mitten av sjuttioalet, något som kan symboliseras av att både Hayek och Friedman fick Sveriges Riksbanks pris i ekonomisk vetenskap till Alfred Nobels minne år 1974 respektive 1976. Men både Friedman och Hayek representerar en mildare variant av nyliberalismen i jämförelse med rättighetsetikern Robert Nozick. Han förespråkade bland annat och i likhet med filosofen Ayn Rand, en så kallad ”nattväktarstat” med syfte att enbart upprätthålla lag, ordning och rättsäkerhet. Nozick flyttade nyliberalismen från nationalekonomin och in i den politiska sfären. Grunden i hans teori är idén om privategendomen som en obestridlig individuell rättighet. Denna rättighet respekteras bäst av kapitalismens fria marknad anser han. Staten i sin tur, ses som en maktstruktur vilken inskränker och förminskar individens rättigheter.²²

Nozick kan påstås representera ett extremt yttervärde av nyliberalismen. Något som kan sägas vara gemensamt för alla nyliberaler är dock en kritisk hållning till välfärdsstaten och en positiv syn på entreprenörskap och företagande. Man motsätter sig socialistiska idéer och förordar istället en mycket begränsad stat och en i hög grad fri marknad. Många nyliberala tänkare har en förkärlek för småskaliga och rörliga företag före monopolistiska affärsrörelser, vilka ofta har varit ett inslag i den socialdemokratiska samhällsplaneringen. Man väljer inte

²¹ Ibid.

²² Ibid.

heller att analysera historiens eller sociala strukturers betydelse för samhällets ojämlikheter och orättvisor, utan lyfter istället individens fria val som en motverkande kraft för att lösa problemen.²³

Inom nyliberalismen kan således utskiljas två olika traditioner: dels den nationalekonomiska med utilitaristiska argument vilken Hayek och Friedman står bakom. Dels den som inriktas på politisk filosofi med grund i individens rätt till liv, egendom och frihet, en tradition vilken Nozick och Rand förespråkar. Nyliberalismens idéer fick ett enormt inflytande i många länder under sjuttioalet, bland annat i Thatchers och Reagans regimer. Idéerna fick även genomslag i Världsbanken och Internationella valutafonden. I Sverige har 1980-talet kallats för ”nyliberalismens årtionde”. Efter 1970-talets ekonomiska kris och som svar på arbetarrörelsens skärpta krav, började det svenska näringslivet att kräva sänkta skatter, avregleringar av arbetsmarknaden och en minskning av den offentliga sektorn. Som svar på detta bildades bland annat Svenska Arbetsgivarföreningens tankesmedja och bokförlag Timbro år 1978.²⁴

Friedmans ekonomiska idéer har påverkat stora delar av den svenska politiken sedan 80-talet. Även socialdemokratin påverkades av dessa nya tankar och kan sägas ha gjort en kappvändning från sin tidigare keynesianism. Denna ideologiska förskjutning kan dock inte, trots influenser från Hayek och Friedmans idéer kallas för nyliberalism, utan benämns bättre som ”den tredje vägens socialdemokrati”.²⁵

Vi har valt att utgå från de definitioner som kan sägas applicerbara på nyliberalismen i stort, oavsett inriktning. Sammanfattningsvis kan dessa sägas vara en kritisk hållning till välfärdsstaten, en positiv syn på entreprenörskap och företagande, en motsättning av socialistiska idéer samt förespråkande av en begränsad stat och en i hög grad fri marknad.

²³ Ibid.

²⁴ Ibid.

²⁵ Ibid.

3. Tidigare forskning

Forskningen går att dela in i tre olika forskningsfält. Den första delen kan sägas ligga närmast vårt ämne och handlar först om den nyliberala hegemonin i mediediskursen, som Kristina Boréus tar upp i sin avhandling *Högervåg*.²⁶ Även Veronica Runquist och Urban Timners avhandling *Offentligt och privat i sjukvården*²⁷ behandlar ett ämne som liknar vårt eftersom de två författarna undersöker framställningen av svensk sjukvård i fyra svenska tidningar. Den andra delen handlar om den svenska sjukvårdens utveckling som går att läsa om i bland annat Johan Hjertqvists serie med tre böcker²⁸. Till sist har vi även tagit hjälp av Ingrid Carlberg och Olof Petersson bok *Makten över tanken*²⁹ som tar upp medias roll i formandet av vår verklighet.

3.1. Högervåg

Avhandling som vi även nämner i inledningen, har gett oss en fingervisning om hur en uppsats som undersöker just nyliberalismens närvaro i mediediskursen, kan utföras. Vi har funnit inspiration i de teorier, begrepp, och metoder som Kristina Boréus använt sig av i sitt arbete och även i sådant som utformandet av struktur.

Högervåg undersöker den ideologiska förändringen i mediedebatten under 1969 och 1989. I fokus för undersökningen ligger språket och hur detta språk användes i den mediala debatten för att påverka och förmedla idéer. I likhet med vår uppsats, undersöker Boréus just nyliberalismen. Hon studerar huruvida ideologin hade skapat en grund i den offentliga debatten i slutet av 1980-talet i och med högervågen inom svensk politik. I samband med den frågeställningen analyserar hon just språk som ett medel för påverkan.

²⁶ Boréus, Kristina (1994). *Högervåg : nyliberalismen och kampen om språket i svensk debatt 1969-1989*. Falun: Skandbook AB.

²⁷ Runquist, Veronica & Timner, Urban (1992). *Offentligt och privat i sjukvården: en argumentationsstudie av några socialdemokratiska och borgerliga dagstidningar*, Lund: Statsvetenskapliga institutionen, Lunds univ.

²⁸ Hjertqvist, Johan (2000). *Sjukvårdens kulturrevolution: den stora upphandlingen - visioner och förberedelser*. Stockholm: Timbro/CVV, Hjertqvist, Johan (2001). *Månfärd eller pyspunka?: den stora upphandlingen - rond 2*. Stockholm: Timbro/CVV och Hjertqvist, Johan (2003). *Slutet på början: den stora upphandlingen - rond 3 : från konflikt till spirande samförstånd*. Stockholm: Timbro/CVV.

²⁹ Petersson, Olof & Carlberg, Ingrid (1990). *Makten över tanken: en bok om det svenska massmediesamhället*. Stockholm: Carlsson.

Analyserna kretsar kring just nyliberalismen som ideologi och dess inflytande i offentligheten. I likhet med vår undersökning så tittar man i *Högervåg* på en förändring över tid. Materialet i undersökningen är riksdagsdebatt och dagstidningsdebatt. I just dagstidningsdebatten har endast tidningarna Svenska Dagbladet och Dagens Nyheter undersökts. Boréus har alltså valt att begränsa materialet utifrån tidningar och även genom att undersöka endast debattartiklar. En kvantitativ metod har använts vilken fokuserar på språkanvändning. Först studerar Boréus förekomsten av högeridéer på respektive tidningars debattsidor. Sedan följer en kvantitativ undersökning av förekomsten av ord i likhet med vår. Orden som undersöks i *Högervåg* är demokrati, frihet, rättvisa, solidaritet och jämlikhet.

Både Boréus och Carlberg och Petersson nämner i sin forskning hegemoni, ett begrepp de förankrar i den italienska filosofen och sociologen Antonio Gramscis definition. Carlberg och Petersson menar att Gramscis hegemonibegrepp inrymmer en makt grundad på övertygelser, ideologier och legitimitetsföreställningar, och således skulle en hegemonisk bild av verkligheten utesluta vissa, i andra situationer och under andra förutsättningar, möjliga omvärldsbilder. Därmed kan hegemoni enligt författarna liknas vid en "tröskel för strukturell åsiktsbildning" – kanske är vissa åsikter för avvikande från de kulturella förståelseramarna att de avfärdas innan de fått någon nämnvärd förankring i samhället, ses som reella eller ens tänkvärda.³⁰

Boréus ställer mer precist frågan om ideologin nyliberalismen har blivit hegemonisk. Hon definierar en ideologi som "en uppsättning idéer av ett visst slag."³¹ Hon förutsätter även att en ideologi är just hegemonisk när den inte är ifrågasatt. I stöd av Gramsci går hon vidare och preciserar vad som menas med hegemoni-begreppet. För att förtydliga sätter Boréus upp två kriterier som måste uppfyllas för att en hegemoni kan sägas råda:

Första kriteriet: Ingen inflytelserik samhällelig aktör framför idéer eller frågeställningar som utgör alternativ till ideologins föreställningar.

Andra kriteriet: Språkbruket är för alla inflytelserika samhälleliga aktörer konsistent med ideologins föreställningar.³²

³⁰ Carlberg & Petersson, *Makten över tanken: en bok om det svenska massmediesamhället*, sid. 24.

³¹ Boréus, *Högervåg : nyliberalismen och kampen om språket i svensk debatt 1969-1989*, sid. 26.

³² Ibid, sid. 26.

3.2. Offentligt och privat i sjukvården

Denna avhandling delar, precis som Högervåg, många likheter med vår undersökning. Vi har även här funnit inspiration och hjälp rörande hur man kan lägga upp undersökningar av detta slag. *Högervåg* har dock varit till störst användning och denna avhandling har snarare fungerat kompletterande.

Författarna Veronica Runquist och Urban Timmer har skrivit en avhandling som berör framställningen av den svenska sjukvården i två borgerliga respektive två socialdemokratiska tidningar. Tidsperioden som valts för undersökningen är före och efter valet år 1991 och de tidningarna som undersöks är Sydsvenska Dagbladet (oberoende liberal) och Arbetet (socialdemokratisk) med spridning huvudsakligen inom Malmöhus läns landsting, samt Eskilstuna kuriren (oberoende liberal) och Folket (socialdemokratisk) med störst spridning inom Södermanlands läns landsting.

Syftet har varit att se till vilken argumentation som förts inom ämnet offentlig-privat sjukvård i de olika tidningarna. Frågeställningarna berörde bland annat vad tidningarna ansåg om den offentliga respektive privata sjukvården, om deras argumentation stämde med tidningarnas uttalade politiska läggning, samt huruvida det skett en förändring över tid.

I likhet med oss har författarna till avhandlingen valt att genomföra dels en kvantitativ, dels en kvalitativ undersökning. Genom att skapa olika argumentscheman har författarna kunnat klassificera argumenten i olika kategorier. På detta sätt har de kunnat kategorisera argumenten som hårda eller mjuka, positiva eller negativa för att sedan besvara frågeställningarna. Den kvantitativa delen består i enkla beräkningar och skapande av stapeldiagram.

Inledningsvis går författarna igenom sjukvården i Sverige och dess utveckling i stora drag. Här förklaras varför ämnet varit på agendan under denna tidsperiod och viss begreppsförklaring görs. Exempelvis formuleras kortfattat vad som menas med en privatisering av vården och vad som har föranlett denna i Sverige. Författarna förklarar också massmediernas roll i samhället och underbygger argument som talar för en massmedial maktpåverkan över samhällelig åsiktsbildning. Bland annat nämner de en dimension av denna maktpåverkan som innebär kontroll över andra människors tyckande, önskingar och därmed

agerande – “makten över tanken”. Detta är något som beskrivs mer utförligt i Ingrid Carlberg Olof Peterssons forskning som presenteras här nedan.

3.3. Makten över tanken

Denna forskning, som är en del av den svenska maktutredningen, har vi använt oss av eftersom vi intresserar oss av hur den mediala diskursen kan förmedla värderingar och idéer, så som de kopplade till nyliberalismen. Vi har alltså använt forskningen *Makten över tanken* som hjälp för att besvara vår tredje frågeställning; huruvida den nyliberala utvecklingen återspeglas i svensk press och vilka eventuella konsekvenser detta kan få.

Författarna Ingrid Carlberg och Olof Petersson redogör för svensk opinionsbildning genom att förklara hur myndigheter, politiker, intressegrupper och inte minst massmedier på olika sätt påverkar denna. Hur och i vilken grad inverkar medielandskapet på de rådande maktförhållandena i samhället? Vilka idéer är det som där förmedlas och hur nyanserad är egentligen den svenska debatten i ett samhälle som förespråkar självbestämmande och autonomi? Dessa är frågor som författarna berör i boken.

I Sverige har vi en historia av demokratiskt styre och med denna följer tanken om den fria opinionsbildningen och självbestämmandets autonomi, två begrepp på vilka demokratibegreppet vilar.³³

Så vad definierar en autonom handling och en fri opinionsbildning? Carlberg och Petersson menar att den fria åsiktsbildningen bygger på individens förmåga till kritisk reflektion samt möjlighet att ompröva och förhandla sina egna perspektiv i förhållande till utomstående. Vidare menar de att det finns en klyfta mellan detta ideal rörande fri åsiktsbildning och autonomt självbestämmande som förespråkas i svenskt demokratibygge, och den reella verkligheten vilken den handlande människan befinner sig i. Denna klyfta mellan ideal och verklighet underbyggs bland annat av det relativt homogena svenska medielandskapet – ett medielandskap som utövar tankekontroll och därmed inskränker individens möjlighet till autonomt självbestämmande och fri åsiktsbildning.

³³ Carlberg & Petersson, *Makten över tanken: en bok om det svenska massmediesamhället*, sid. 9.

I vår undersökning fokuserar vi de nyliberala idéerna, idéer som vuxit sig starkare i Sverige de senaste decennierna. Vi vill undersöka hur dessa idéer produceras i svensk press, hur påverkad denna press är av det politiska klimatet (nyliberalismen), samt hur och om den språkliga diskursen i pressen förankrar nyliberalismen i större utsträckning än tidigare.

3.4. Den svenska sjukvårdens utveckling

Författaren Johan Hjertqvist har skrivit tre böcker om den svenska sjukvårdens utveckling mot privatisering, där han tar upp historisk bakgrund, information om systemskiftet och efterverkningarna. Böckerna är dock utgivna av Timbro förlag (en marknadsliberal tankesmedja och förlag) och Hjertqvist är moderat kommunpolitiker och entreprenör, vilket gör att boken inte kan ses som objektiv. Vi har valt att, med ett kritiskt förhållningssätt, använda oss av de delar av boken som beskriver den historiska bakgrunden, och avstått från att använda oss av de delar där Hjertqvist själv kommer med värdeladdade uttalanden. De fakta vi har ansett vara relevanta har vi kontrollerat med andra källor, främst Jan Öhrmings bok *Hälso- och sjukvårdens fragmentering : från lokalt till transnationellt organiserad sjukvård* och *Utredningen om sjukvårdsupphandlingen* SOU 1999:149.

4. Teoretiska utgångspunkter

Begreppen diskurs och diskursanalys är fortfarande relativt nya inom samhällsvetenskapen och därför också omstridda.³⁴ Man kan enkelt beskriva diskurser som olika faktorer som alla fungerar som bevis för en viss föreställning. Det går att jämföra diskurser med förståelseramar vilka skapar en social verklighet som människan måste förhålla sig till. Dessa olika förståelseramar skapar i sin tur sociala praktiker som hjälper människan att förstå sin omvärld.³⁵

³⁴ Bergström, Göran & Boréus, Kristina (red.) (2005). *Textens mening och makt, Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur AB, sid. 17.

³⁵ Månson, Per (2007). *Moderna samhällsteorier : traditioner, riktningar, teoretiker*. Stockholm: Norstedts akademiska förlag, sid. 349.

4.1. Diskurs och språkliga praktiker

Vår undersökning består i att, utifrån det relativt begränsade material som vår uppsats bygger på, se till huruvida tidningsspråket i sjukhusdebatter har förändrats över tid, till ett sådant slag att det förefaller producera samt reproducera de nyliberala idéerna vilka på senare tid fått fotfäste i Sverige. Denna eventuella förändring skulle i sådana fall kunna sägas ha rubbat de sociala praktikerna för det svenska tidningsspråket. Med social praktik åsyftas i detta sammanhang "sätt som interagerande människor gör saker på",³⁶ alltså vanor, handlingsätt och konventioner som följer ett mer eller mindre konsekvent mönster. Här utgår vi alltså från att det finns viss förförståelse i Sverige, och mer specifikt på tidningsredaktioner, för hur det är lämpligt att uttrycka sig på, detta helt enkelt för att få utlopp för sin mening och göra sig förstådd. Dessa sociala praktiker för hur språket används, kan kallas för språkliga diskurser.³⁷

4.2. Foucault och diskursutformning

Michel Foucault skriver i boken *Diskursens ordning* om hur man kan undersöka diskursiv kontroll utifrån två analysätt; det genealogiska och det kritiska. I den genealogiska analyserar man själva utformandet av diskurser och diskursernas makt att bilda objektsområden där man kan bekräfta eller negra påståenden som sanna eller falska. Den kritiska analysen inriktar sig istället på själva gallringsprocesserna i diskurserna och de processer som omgrupperar och förenar diskurser. Man tittar på systemen för inneslutande och uteslutande inom diskurser.³⁸

Kritiken analyserar de processer som gallrar bland diskurserna, men också dem som omgrupperar och förenar dem; genealogin studerar hur de utformas – ett utformande som på en och samma gång är utspritt, åtskilt och regelbundet.³⁹

Men de två angreppssätten går dock inte att helt särskilja. De hänger ihop eftersom att utformandet av diskurser under vissa förhållanden kan innehålla kontrollprocedurer och dessa kontrollformer kan även bli till när en diskurs formas. När man analyserar kritiskt måste man även analysera formandet av diskurserna med genealogisk analys. Och när man analyserar

³⁶ Bergström & Boréus, *Textens mening och makt, Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*, sid. 17.

³⁷ Ibid, sid. 17.

³⁸ Foucault, Michel (1993). *Diskursens ordning*. Stockholm: Brutus Östlings Bokförlag Symposium, sid. 46–47.

³⁹ Ibid, sid. 46.

genealogiskt och alltså undersöker själva utformandet av diskurser så måste man ta hänsyn till de begränsningar som är verksamma vid utformningen, alltså genom kritisk analys.⁴⁰

Det Foucaults kallar externt bestämda beroendeförhållanden inom hans diskursanalys är även intressant att ta med i denna uppsats. Foucault pekar på (i likhet med Bourdieu) att den ekonomiska nivån ges en dominerande ställning och att de ekonomiska förhållandena ges som förklaringar på samhällets förändringar.⁴¹

Den offentliga debatten i svenska tidningar innefattar diskurser som förändras över tid. Det vi vill undersöka är hur formandet av dessa diskurser, den genealogiska aspekten, avspeglar den nyliberala ideologin. Vi menar även att den språkliga diskursen i pressen på detta sätt reproducerar en nyliberal ideologi. I den mediala diskursen finns det gallringsprocesser som bestämmer vem som får uttala sig om vad, och på vilket sätt detta får ske; med vilka ord och med vilka idéer som grund. På ett kritiskt plan ställer vi oss frågan om de nyliberala idéerna gått från att ha varit uteslutna till att bli inneslutna i diskursen om sjukvård.

4.3. Bourdieu och den nyliberala hegemonin

Ständigt och jämt upprepas samma budskap – vilket utgör själva styrkan i denna dominerande diskurs – att det inte finns något alternativ till det nyliberala synsättet därför att det egentligen är självklart och oundvikligt. Orsaken till att det nyliberala synsättet tycks så naturligt beror på den symboliska indoktrinering som journalister och vanliga medborgare passivt utsätts för och som somliga intellektuella aktivt deltar i.⁴²

Detta skriver Pierre Bourdieu i boken *Moteld, texter mot nyliberalismens utbredning*. Han skriver vidare att man måste analysera produktionen och distributionen av den dominerande diskursen för att kunna motarbeta denna indoktrinering.⁴³

⁴⁰ Ibid, sid. 46–47.

⁴¹ Bergström & Boréus, *Textens mening och makt, Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*, sid. 314.

⁴² Bourdieu, Pierre (1999). *Moteld, texter mot nyliberalismens utbredning*. Stockholm: Brutus Östlings Bokförlag Synopsis, sid. 45.

⁴³ Ibid, sid. 45.

Han nämner förutsättningar som denna nyliberala diskurs har gjort självklara; idén om att maximal tillväxt, produktivitet och konkurrenskraft utgör det slutgiltiga målet för våra handlingar och att det inte går att stå emot ekonomiska krafter.⁴⁴

Vidare går Bourdieu igenom hur man delar upp det ekonomiska och det sociala på ett radikalt sätt. Vokabulären är en annan aspekt som hjälper till att reproducera de nyliberala idéerna. Som exempel ger han ordet ”nedskärningar” som tagit platsen för ordet ”uppsägningar”. I franskan gör sig detta exempel ännu mer talande då det franska uttrycket för nedskärning är ”dégraissage” vilket går att översätta till ”avfettning” eller “slimmade organisationer”. Ord som flexibilitet, anpassningsförmåga och avreglering ger intrycket av att nyliberalismen utför ett universellt frihetsbudskap.⁴⁵

Den nyliberala hegemonin gör marknadslagen till norm, anser Bourdieu. Finansmarknadens herravälde förhärligas vilket innebär att maximerad avkastning och högsta ekonomiska effektivitet blir norm. ”I våra dagar hävdar man att den sociala och ekonomiska världen kan formuleras i matematiska ekvationer.”⁴⁶

Nyliberalismen skapar en ekonomisk jargong med ord som ”varaktig tillväxt”, ”investerarnas förtroende”, ”statsbudget”, ”socialförsäkringssystem”, ”rigiditet”, ”arbetsmarknad”, ”flexibilitet” och ”globalisering”, vilken den massmediala diskursen reproducerar.⁴⁷

Bourdieu skriver att den nyliberala argumentationen inte är en vanlig argumentation, utan beskriver den som en ”diskurs ur överläget”, ett citat av Erving Goffman. Den får sin styrka och genomslagskraft genom att anta sin utgångspunkt i en värld av styrkeförhållanden som den själv bidrar med att bevara. Den vägleder de ekonomiska makthavarna i deras beslut och bidrar till att befästa de rådande maktförhållandena.⁴⁸ Förutom språkliga aspekter skriver även Bourdieu att otryggheten under debattens gång nu har blivit ett utbrett samhällsfenomen. Detta uttrycker sig bland annat genom ökad arbetslöshet och genom att korttids- och extraanställningarna har ökat. Nyliberalismen skapar en bild av framtiden som ytterst osäker vilket skapar en otrygg tillvaro för medborgarna.⁴⁹

⁴⁴ Ibid, sid. 46–47.

⁴⁵ Ibid, sid. 47.

⁴⁶ Ibid, sid. 48.

⁴⁷ Ibid, sid. 68.

⁴⁸ Ibid, sid. 128.

⁴⁹ Ibid, sid. 113–114.

Bourdieu beskriver makten som massmedia har att reproducera den nyliberala ideologin, vilket är det vi också undersöker i denna uppsats. Fokus ligger ofta på hur nya ord och omformuleringar är en del av den makt som diskursen utövar – i nyliberalismens tjänst. Han beskriver hur språket kan användas som maktverktyg för att förmedla ideologiska värderingar, vilket vi också analyserar, både kvantitativt och kvalitativt.

Bourdieu beskriver hur den nyliberala ideologins diskurs får sin styrka i att den presenteras som oundviklig och som utan alternativ. Diskursen utövar även sin makt genom att journalister och politiker, alltså inflytelserika samhällseliga aktörer, indoktrinerar medborgarna med dess budskap. Detta resonemang stämmer väl överens med Boréus definition av en hegemoni (se: under rubriken Forskningsläge, Högervåg), vilket är det vi vill undersöka: hur den nyliberala hegemonin har utvecklats i mediediskursen.

Värt att nämna kan dock vara att Bourdieu fokuserar mest på den politiska situationen i sitt hemland Frankrike. Men han nämner även Storbritannien och diskuterar Europa i stort. Nyliberalismens inflytande på Sveriges samhälle och på vår press är inte centralt för Bourdieu, men vi väljer att utföra vår studie med utgångspunkt i hans tankar kring nyliberalismens hegemoniska påverkan på samhället.

5. Metod

Under denna rubrik följer först och främst en förklaring av språkets performativa funktion, ett sätt att se på språk som vi har haft användning av i vår diskursanalys. Sedan följer en mer utförlig genomgång av vad de olika metoderna (kvantitativ textanalys och diskursanalys) innebär. Slutligen kommer en förklaring av genomförandet av undersökningarna samt ett avsnitt för avgränsning, urvalsmetod, motivering av ord och metodkritik.

5.1. Talakter och tolkning av text

Historikern och humanisten Quentin Skinner arbetar huvudsakligen med tolkning av historiska texter, analys av ideologi och förändring, samt analys av relationen mellan skapandet av ideologi (exempelvis genom textproduktion) och den politiska handling som den representerar. Quentin Skinner menar i verket *Meaning & context : Quentin Skinner and his*

critics att en skribent genom att producera en text gör något, eller närmare bestämt att ord har en performativ funktion. Detta eftersom att skribenten med sina ord vill framföra en åsikt eller en poäng ("the illocutionary meaning"), vilken har en specifik plats och är baserad på en specifik förförståelse ("the locutionary" eller "propositional meaning").⁵⁰

Förutom detta menar Skinner att det är viktigt att förstå vad författaren vill säga eller göra med texten, detta utifrån politisk och ideologisk kontext. Han ställer sig bland annat frågan vad skribenten ifråga vill eller velat göra med sin text i förhållande till aktuell ideologisk kontext, vad skribenten vill eller velat göra med sin text i relation till den samhälleliga verklighet i vilken hen befinner sig, samt vilka politiska handlingar som påverkar ideologisk diskurs och förändring av denna.⁵¹ Skinner menar inte att kontexten på något vis är bestämmande vid tolkning av text, men att den sätter upp rimliga gränser för hur tolkningen kan göras.⁵²

5.2. Kvantitativ textanalys

En kvantitativ textanalys tar avstamp i en empirisk vetenskapssyn då man mäter eller räknar ord, argument, metaforer eller snart sagt vad som helst.⁵³ För att avgränsa vårt arbete så valde vi att fokusera på två mediala debatter rörande sjukvården; den gällande Husläkarreformen i början av 1990-talet, samt debatten om det privata vårdbolaget Carema. De ord vi valde att räkna i debatterna är följande: upphandling, konkurrens, effektivitet, kund, vinst, marknad och valfrihet/valmöjlighet. För motivering av valet av dessa ord, se under rubriken Motivering.

Vi vill förtydliga att vi med begreppet "Caremadebatten" inte enbart syftar till själva skandalen som omgav Carema vårdbolag, utan att vi i vår undersökning vidgar begreppet till att omfatta själva privatiseringsutvecklingen i den svenska sjukvården, något som Carema på många sätt förknippas med. Det är alltså i själva verket ingen debatt som sådan, däremot innefattar många av artiklarna den så kallade Caremaskandalen.

⁵⁰ Skinner, Quentin & Tully, James (1988). *Meaning & context: Quentin Skinner and his critics*. New Jersey: Princeton University Press, sid 7–10

⁵¹ Ibid, sid. 7 fff.

⁵² Bergström & Boréus, *Textens mening och makt, Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*, sid. 27.

⁵³ Ibid, sid. 43 ff.

Via Södertörns mediearkiv har vi haft tillgång till sökverket Retriever som har genererat de artiklar som vi använt oss av. Vi använde sökorden *husläkarlag* OR husläkarreform* OR husläkarmodell* OR husläkarsystem** respektive *Carema* AND sjukvård** för att få fram våra debatter. Båda sökningarna gav vissa resultat som var tvungna att rensas bort eftersom de av olika anledningar inte passade in i undersökningen. Vissa artiklar rörde exempelvis inte ämnet trots att de innehöll sökorden. Andra artiklar var insändare och dessa valde vi bort för att vi ville komma åt det journalistiska språket. Efter att vi gått igenom artiklarna i tur och ordning, sorterade efter relevans, använde vi de 60 första i varje debatt vilka uppfyllde våra krav. Sammanlagt har vi alltså undersökt 120 artiklar kvantitativt.

Vi begränsade vår sökning till lokaltidningar, stora morgontidningar och kvällstidningar samt nyhetsmagasin. Vi har alltså aktivt valt bort fackpress, nyhetsbyrå, tidskrifter samt pressmeddelanden. Detta för att eliminera artiklar som är skrivna för en mer nischad skara läsare – det vi vill åt är en mer övergripande bild av den språkliga diskursen rörande sjukvård. De undersökta artiklarna återfinns i tidningarna Nerikes Allehanda, Svenska Dagbladet, Göteborgs Posten, Västerbottens Kuriren, Helsingborgs Dagblad, Länstidningen Östersund, Expressen, Värnamo Nyheter, Skånska Dagbladet, Alingsås Kuriren, Dagens Nyheter, Hallands Nyheter, Sydsvenskan, Ystads Allehanda, Vestmanlands Läns Tidning, Norra Halland, Arbetarbladet, Piteå-tidningen, Smålandsposten, Uppsala Nya Tidning, Falu Kuriren, Landskrona Posten, Gefle Dagbladet, Östersundsposten, ST-tidningen, Aftonbladet, Trelleborgs Allehanda, Enköpingsposten, Norrköpings Tidningar och Dagens Industri.

Förutom avgränsningen av tidningar har vi även valt att begränsa våra sökningar till två sjuårsperioder. Gällande Husläkarreformen valde vi en sjuårsperiod trots att lagen var aktuell mellan 1992–1995, för att få med eventuell debatt som kunde ha skett innan, som en upptakt till propositionen, och efter, som utvärderingar eller uppföljningar av lagen. Anledningen till att vi valt sju år även till Caremadebatten är helt enkelt för att vi velat att de båda sjukvårdsdebatterna ska sträcka sig under lika lång tid (här blev det dock drygt sju år eftersom vi ville ha sökperioden fram till ett så aktuellt datum som möjligt.)

5.3. Diskursanalys

Förutom vår kvantitativa undersökning, har vi utfört en kvalitativ analys av några utvalda artiklar från de två debatterna. Vi har valt ut en artikel från början av husläkardebatten, en från slutet av den, respektive en från början av de sju år vi undersökte Carema-debatten samt en i slutet av dessa sju år. Alltså har vi använt oss av ett strategiskt urval där tid har varit den bestämmande faktorn. Vi har börjat med att titta på de äldsta artiklarna från de båda debatterna och sedan utifrån våra andra premisser (längd, artikeltyp och innehåll) gå igenom artiklarna tidsmässigt bakifrån. Samma process har vi utfört för att hitta den yngsta artikeln i respektive debatt som uppfyller våra krav. På så sätt har vi fått fram våra fyra artiklar att undersöka.

Den typ av kvalitativ undersökning som vi har gjort baseras på Göran Bergströms och Kristina Boréus bok *Textens mening och makt*. De definierar diskursanalys som studerandet av samhällsfenomen där språket står i fokus. Boréus och Bergström redogör bland annat för Norman Faircloughs definition av diskurs och diskursanalys, synsätt vilka vi har valt att anamma i vårt analytiska arbete. Fairclough använder sig av en kritisk diskursanalys vilken innefattar ett tredimensionellt diskursbegrepp. Detta begrepp inkluderar förutom diskurs som text, diskurs som social praktik och som diskursiv praktik. Här omsluter Fairclough produktionen av texter, hur de fördelas och konsumeras, samt hur texter är en del av en större helhet, exempelvis ekonomiska förhållanden.⁵⁴ Fairclough understryker alltså att diskurser formas av en social struktur, något som går att jämföra bland annat med Skinners betoning av samtida och historiska kontext vid analys av text. Utifrån detta diskursanalytiska perspektiv kan språket ses som verklighetsformande då det är under påverkan av samhälleliga idéer som i sin tur ”återspeglar den materiella verkligheten.”⁵⁵ Denna beskrivning överensstämmer med vår hypotes om att dagspressens språk är format av samhällets konstruktion och de politiska samt ideologiska idéer som där finns.

⁵⁴ Ibid, sid. 308 och sid. 321–326.

⁵⁵ Ibid, sid. 305.

5.4. Avgränsning

Kvantitativ undersökning 1:

Sökverktyg: Mediearkivet Retriever.

Tidsperiod: 1990-01-01 till 1997-12-31 (sju år).

Medier: Svensk tryckt press: storstadspres, prioriterad landsortspres, landsortspres och stadsdelspress (ej tidskrifter, fackpress, nyhetsbyrå och pressmeddelanden).

Kvantitativ undersökning 2:

Sökverktyg: Mediearkivet Retriever.

Tidsperiod: 2006-01-01 till 2013-04-01 (drygt sju år).

Medier: Svensk tryckt press: storstadspres, prioriterad landsortspres, landsortspres och stadsdelspress (ej tidskrifter, fackpress, nyhetsbyrå och pressmeddelanden).

Sökningarna genererade träffar i följande tidningar:

Nerikes Allehanda, Svenska Dagbladet, Göteborgs Posten, Västerbottens Kuriren, Helsingborgs Dagblad, Länstidningen Östersund, Expressen, Värnamo Nyheter, Skånska Dagbladet, Alingsås Kuriren, Dagens Nyheter, Hallands Nyheter, Sydsvenskan, Ystads Allehanda, Vestmanlands Läns Tidning, Norra Halland, Arbetarbladet, Piteå-tidningen, Smålandsposten, Uppsala Nya Tidning, Falu Kuriren, Landskrona Posten, Gefle Dagbladet, Östersundsposten, ST-tidningen, Aftonbladet, Trelleborgs Allehanda, Enköpingsposten, Norrköpings Tidningar och Dagens Industri.

5.5. Val av ord

I våra val av ord har vi utgått från våra teoretiska grunder i Bourdieu, från vår fördjupning i nyliberalismen och även den inspiration vi fått från den undersökning som Boréus utfört i boken *Högervåg*. I den boken undersöks orden demokrati, frihet, rättvisa, solidaritet och jämlikhet. Eftersom att rättvisa, solidaritet och jämlikhet snarare går att koppla till en socialistisk tradition och vi ville undersöka förekomsten av just nyliberal diskurs, så valde vi att välja ord som gick att koppla mer till den ideologin. Ordet frihet valde vi dock att ta med, men i form av valfrihet/valmöjlighet.

Orden konkurrens, vinst, kund, marknad går alla att koppla till nyliberalismens fäste i en nationalekonomisk tradition. Hayek och Friedman, som båda kan ses som grundgestalter för ideologin, representerar den nyliberala marknadsekonomin, där en marknad med fri konkurrens råder.

Bourdieu belyser i sina reflektioner kring den nyliberala hegemonin hur stor roll just ekonomin spelar. De ekonomiska krafterna målas upp som omöjliga att gå emot och ekonomin i sig som en form av ren vetenskap grundad på matematikens rationella konst. Han skriver om hur nyliberalismen gör konkurrenskraft, tillväxt och effektivitet till det högsta målet för människors handlingar.

Nyliberalismens nära koppling till marknadsekonomi och kapitalism bygger även på människors frihet och rätt till fria val, som ju liberalismen och nyliberalismen grundar sig på. Här går det även att koppla till debatten kring husläkarlagen som mycket av det som den moderna sjukvårdsdiskussionen har handlat om, nämligen medborgarnas rätt till att välja sin vårdcentral och läkare. Också därför föll det sig naturligt att ha med orden valfrihet/valmöjlighet i vår undersökning.

Valet av ordet upphandling gjordes eftersom det går att kopplas till just privatiseringen av sjukvården, där upphandlingar av sjukhus varit en del av utvecklingen.

5.6. Metodkritik

En kritik som går att rikta mot en kvantitativ innehållsanalys är att den visar främst på det uttalade och inte det outtalade. Detta gör att man missar det ”osynliga” i texter, som ofta inte kan koda på ett logiskt och tydligt sätt.⁵⁶ När man endast tittar efter specifika ord är det mycket man missar. Här behöver det heller inte endast handla om att man missar det så kallade ”osynliga”, utan även formuleringar med samma betydelse som sökorden, men som inte skapar träffar i sökverktyget. Ett exempel på detta i vår undersökning är hur vi inte har räknat med de gånger det stått ”det fria valet” utan endast då valfrihet/valmöjlighet nämns, trots att dessa två uttryck kan sägas betyda samma sak.

⁵⁶ Ibid, sid. 77.

Att använda Retriever som sökverktyg och sedan sortera artiklarna efter relevans, kan också ifrågasättas då det är ett datasystem utan mänsklig intuition som gjort urvalet. Detta har vi delvis löst genom att gå igenom artiklarna en efter en och välja bort de vi inte ansett uppfylla våra krav på en värdig analysenhet.

För att öka vår kvantitativa undersöknings reliabilitet, har vi använt interkodarreliabilitet, vilket boken *Metodpraktikan* beskriver som att ”den som kodat materialet efter en tid själv går igenom en mindre del av materialet en gång till.”⁵⁷ Eftersom vår undersökning gått ut på att räkna ord vilket inte innefattar någon form av tolkning, har de fel som förkommit i kodningen endast att göra med slarvfel. Testet visade att vår undersöknings reliabilitet låg på 97 procent.

⁵⁷ Ibid, sid. 231.

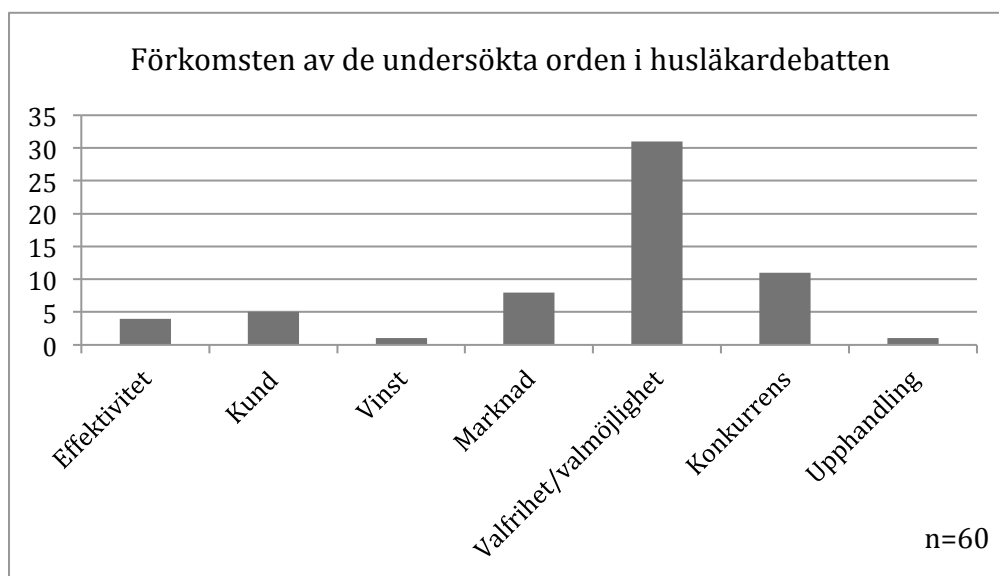
6. Resultat

6.1. Kvantitativ undersökning

Resultaten av vår kvantitativa undersökning visade på att orden effektivitet, kund, vinst, marknad, valfrihet/valmöjlighet, konkurrens och upphandling i större utsträckning förekom i debatten kring Carema än i husläkardebatten. Figur 1.1. visar hur många gånger de undersökta orden förekommer i husläkardebatten. Samtliga ord nämns minst en gång i artiklarna men orden valfrihet/valmöjlighet var representerade flest gånger.

Figur 1.1.

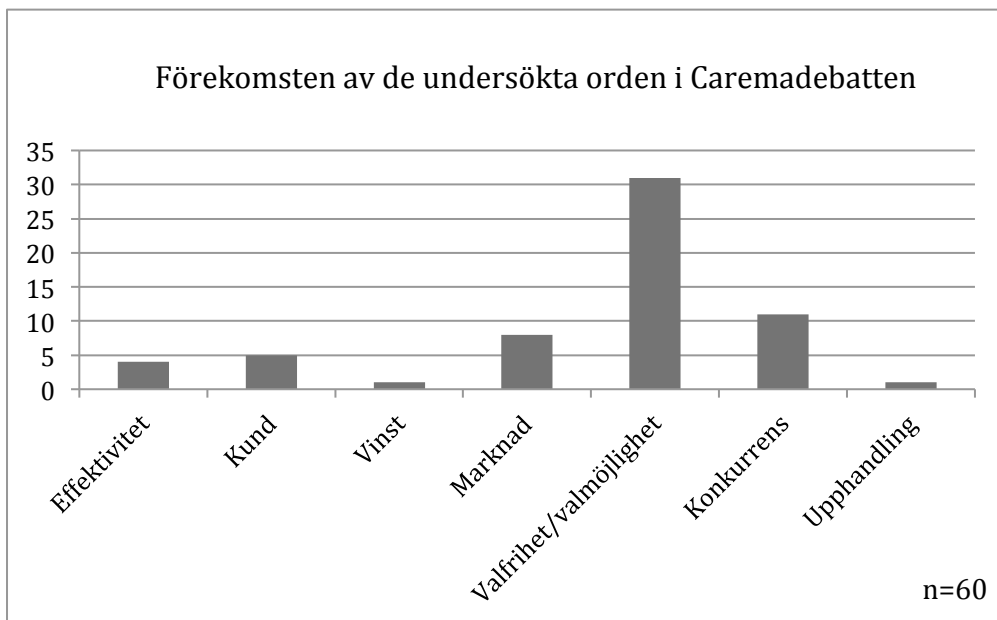
Förekomsten av orden effektivitet, kund, vinst, marknad, valfrihet/valmöjlighet, konkurrens och upphandling i husläkardebatten.

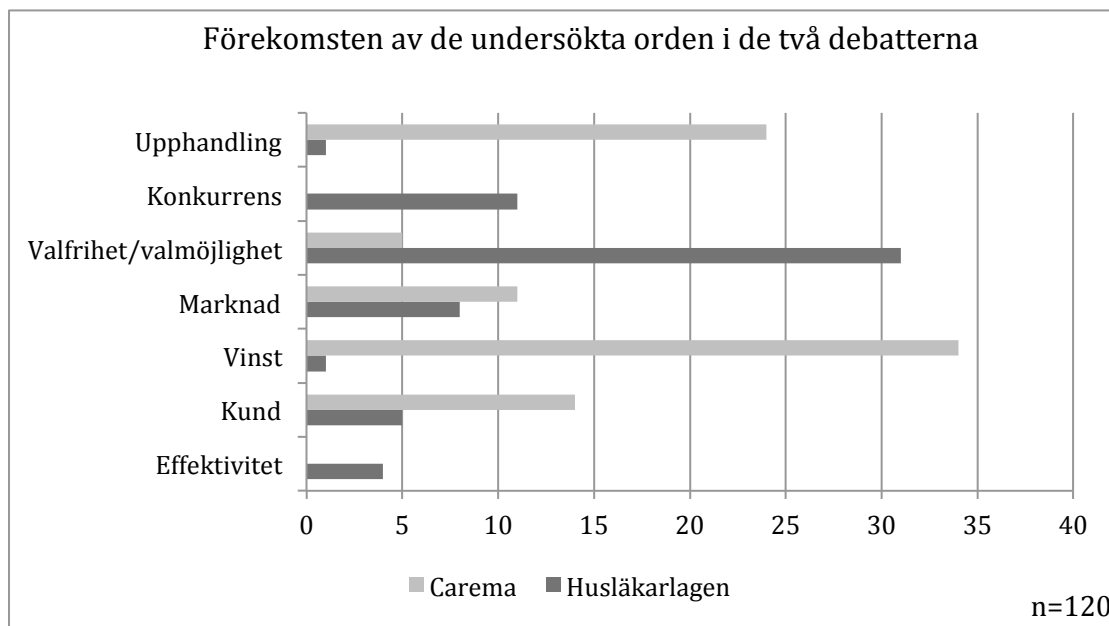
I figur 1.2. visas hur ofta orden förekom i de undersökta artiklarna om Carema. Här är inte alla ord representerade. Trots att orden sammanlagt förekom oftare i Caremadebatten än i den om husläkarlagen, visar diagrammen att orden konkurrens och valfrihet/valmöjlighet användes oftare i artiklarna om husläkarlagen. Detta blir tydligt i figur 1.3. som jämför ordens representation i de båda debatterna. Här kan man se att störst skillnad i representationen av ord gäller orden vinst och upphandling. Att just ordet upphandling användes mycket oftare i Carema-debatten, beror antagligen på att många av artiklarna handlade just om upphandlingar

av vårdbolag som Carema var inblandade i. Ordet var alltså mer relevant i den debatten än i den om husläkarlagen.

Figur 1.2. Förekomsten av orden effektivitet, kund, vinst, marknad, valfrihet/valmöjlighet, konkurrens och upphandling i Caremadebatten.

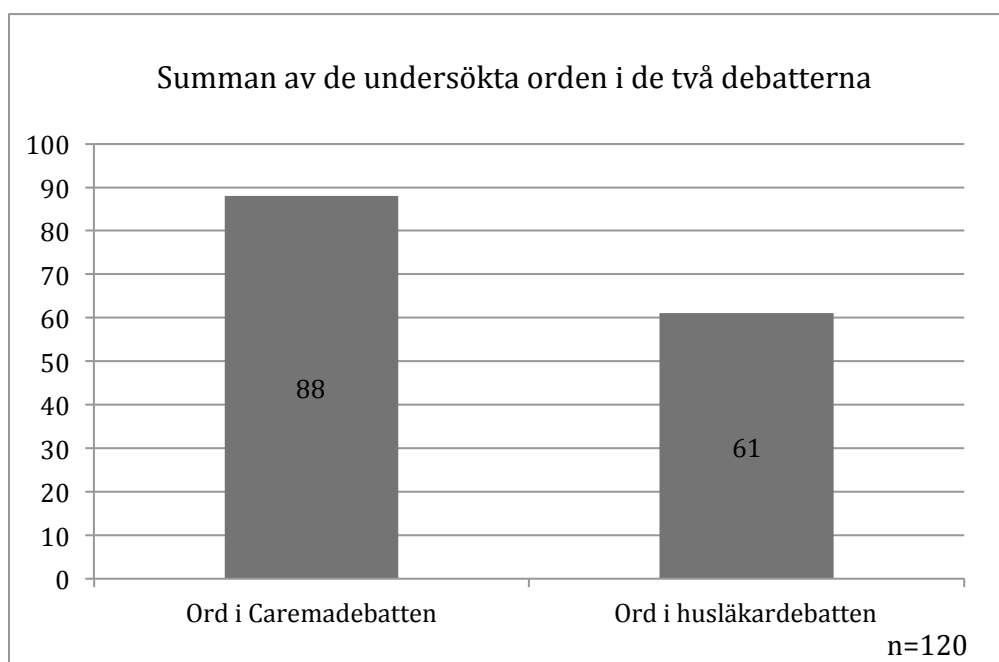

Figur 1.3. Förekomsten av orden effektivitet, kund, vinst, marknad, valfrihet/valmöjlighet, konkurrens och upphandling i Husläkardebatten respektive Caremadebatten.

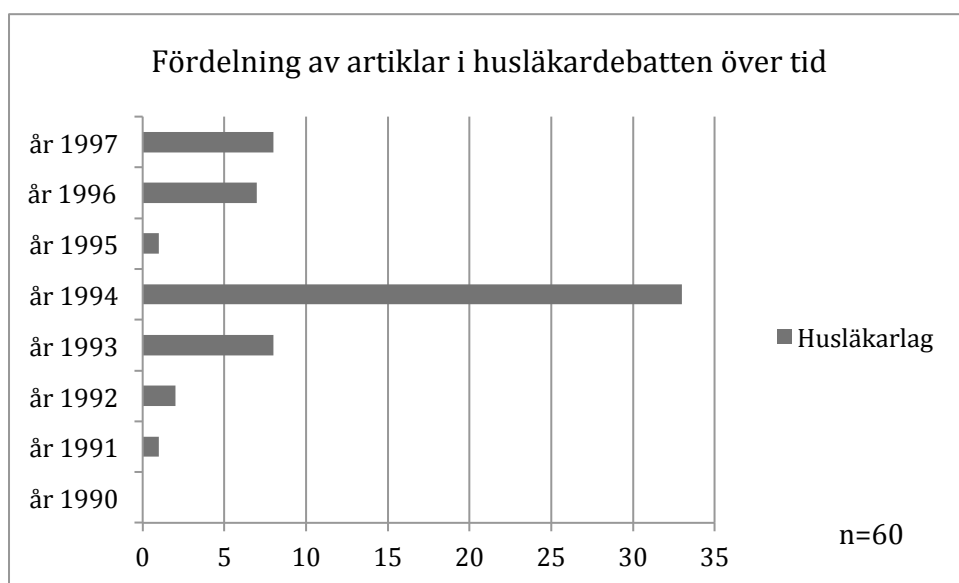
Sammanräknat så förekom orden oftare i Caremadebatten, mer exakt 88 gånger i jämförelse med de 61 gånger de nämndes i husläkardebatten. Figur 2.1. visar detta tydligt.

Figur 2.1. Summan av antal gånger orden effektivitet, kund, vinst, marknad, valfrihet/valmöjlighet, konkurrens och upphandling förekommer i de två debatterna.

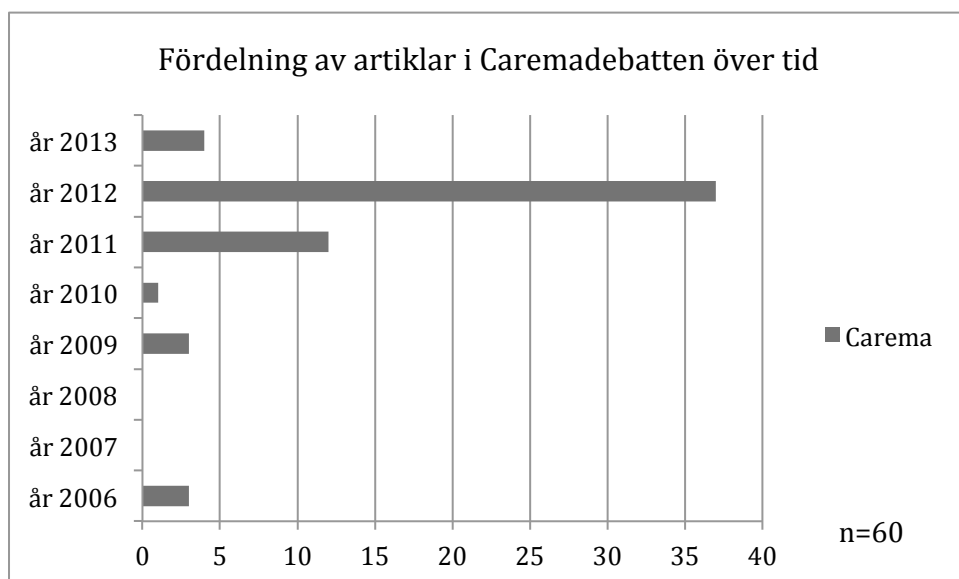

I figur 3.1. och 3.2. visas fördelningen av orden i debatterna över tid. I husläkarlagen har flest artiklar publicerats år 1994 vilket kan förklaras med att detta var när diskussionerna kring husläkarlagens misslyckande pågick som mest. Det var under våren 1994 som riksdagen tog beslutet att lagen borde upphävas. När det istället kommer till Carema-debatten och fördelningen av orden där så visar diagram 6 hur det år 2012 publicerades flest artiklar om vårdbolaget. Detta beror förmodligen på att det var det året som den så kallade Caremaskandalen briserade vilket skapade stor uppmärksamhet i media och resulterade i många publicerade artiklar.

Figur 3.1. Artiklarna i husläkardebatten fördelade över åren 1990–1997.

Figur 3.2. Artiklarna i Caremadebatten fördelade över åren 2006–2013.

6.1.1. Sammanfattning och tolkning av kvantitativt resultat

Vi vill poängtera svårigheterna i att dra några generella slutsatser utifrån vår studie eftersom att det delvis är ett begränsat material det rör sig om och delvis eftersom att varje avgränsning av artiklar har påverkat resultatet. Trots detta så är det ändå intressant att reflektera utifrån de resultat vi faktiskt fått fram.

Utifrån de genererade kvantitativa resultaten, kan vi se en viss ökning av ett, utifrån vår definition, nyliberalt vokabulär. I artiklarna som undersökts från Husläkardebatten förekom de utvalda orden 61 gånger, i jämförelse med 88 gånger i artiklarna från Carema-debatten. Ser man till enskilda ord, finner man den mest markanta ökningen hos ordet vinst. Man kan dock fråga sig hur mycket förekomsten av dessa ord säger om nyliberalismens närvaro i diskursen. Här spelar kontext en stor roll. Exempelvis fanns en artikel i husläkardebatten där orden valfrihet/valmöjlighet gav hela tio träffar, vilket står för ungefär en tredjedel av alla träffar i de 60 undersökta artiklarna. Artikeln hade namnet ”Patienterna vet för lite – För att gå vidare med valfrihetsrevolutionen inom sjukvården måste informationen bli bättre” och talade återkommande om just en ”valfrihetsrevolution” vilket genererade de många träffarna.

Dessutom går det att argumentera för att en ökning av marknadsrelaterade ord helt naturligt omnämns då en marknadsutsättning skett i Sverige. Här kan exempelvis kritik riktas mot vårt val av ordet ”upphandling” som ju inte blev aktuellt i sjukvårdsdiskursen förrän privatiseringen och upphandlingarna av sjukhus började. Därför kan man inte heller förvänta sig att ordet är frekvent i en diskurs som utspelar sig innan detta var aktuellt. Vad som vi finner intressant är dock *att* denna privatisering har skett och kanske skulle man kunna tänka sig att just språket delvis har föranlett en förändringsprocess i vårt sätt att tänka kring privatisering av sjukvård.

6.3. Kvalitativ diskursanalys

6.3.1. Artikel 1, husläkardebatten

”Patienter avgör husläkarkonflikt”

Västerbottens-Kuriren, 1993-11-11, av Owe Fredriksson och Karin Hörnfeldt

Artikeln handlar om Nordmaling, en tätort i Västerbottens län, där en konflikt pågår mellan doktorerna på grund av det nya husläkarsystemet. En grupp läkare vill ta över patientvården och ledningen för landstingets sjukhusförvaltning. Dessa tre läkare vill etablera sig privat, men ledningen för sjukhusförvaltningen har gått med på att hyra ut vårdcentralen till de privata läkarna endast om de är fyra till antalet och på så sätt kan täcka hela läkarbehovet. Detta har resulterat i att en läkare, som vill fortsätta som landstingsanställd, har hamnat i kläm.

Till att börja med kan man stanna upp vid rubriken på denna artikel, ”Patienter avgör vårdkonflikt”. Här talas det om patienter, och inte om kunder. Vidare förklaras konflikten i Nordmaling som orsakats av det nya husläkarsystemet. Ordvalet är intressant även här, där journalisten beskriver problemen som uppkommit. ”Ett förslag till *uppgörelse* mellan den privata husläkargrupp som vill *ta över* patientvården...” skriver artikelförfattaren och målar genom språket upp en bild av två motsatta krafter, med de privata husläkarna på en sida och den landstingsstyrda sjukvården på en annan.

Senare i texten går man in på landstingets förslag till att hyra ut sin vårdcentral med utrustning till läkargruppen om de utökas till fyra. Här är argumentet från landstingets sida att fyra läkare skulle täcka patienternas vårdbehov och ”ytterligare förstärka den redan i dag uttalade målsättningen att patienterna inte ska märka någon egentlig skillnad om verksamheten lämnar landstinget.” Det poängteras alltså att en privat styrd vård inte ska skapa någon skillnad eller utveckling, utan endast bevara samma nivå på sjukvården som innan.

Detta går att koppla till Foucaults externt bestämda beroendeförhållanden. I en nyliberal diskurs så är den ekonomiska aspekten dominerande och fokus läggs på vinst, utveckling och expansion. Enligt landstinget ligger dock inte fokus på de ekonomiska krafterna, på vinst och ökat effektivitet som mål, utan istället ett bevarande av omständigheterna, som de är.

Senare i artikeln får Göran Edbom, förhandlare för Västerbottens läns läkarförening i förarbetet till husläkeriet, uttala sig. Han kommer med andra argument, som går lättare att koppla till en nyliberal diskurs. ”Konkurrensen ska vara fri mellan läkarna och det är nordmalingsborna som ska avgöra av vilka de vill bli behandlade” säger Edblom i artikeln. Två synsätt ställs alltså emot varandra, ett som kan säga representera det statliga alternativet och ett de privata aktörerna på en fri marknad. I och med läkaren som ”hamnat i kläm” mellan dessa två läger så blir klyftan tydligare.

I det sista citatet uttalar sig sjukvårdsdirektören, som helst velat att alla läkarna stannat kvar i landstingets regi, om situationen. ”Det här är några av våra mest värderade medarbetare som nu vill pröva vingarna, och det får man väl ha förståelse för”, säger han. Metaforen ”pröva vingarna” kan ses som intressant då den anspelar på en bild av de privata läkarna som tar en risk i övergången till privat regi, bort från landstingets trygga anställning.

Foucaults genealogibegrepp går dels att använda när man analyserar instanser för diskursiv kontroll, men även diskurser i sig. Man kan använda detta synsätt för att undersöka diskursens möjlighetsvillkor, hur det kommer sig att ämnet problematiseras och får utrymme.⁵⁸ Ämnet i denna artikel belyses för att den nya husläkarlagen, som precis skulle komma att genomföras, skapade nya villkor och situationer. Den ideologiska kontexten, som Skinner nämner, är här ett systemskifte där två olika synsätt ställs emot varandra, det gamla statligt drivna och det nya privata. Här framstår inte sjukvårdens fria marknad som en norm utan som något nytt, som skapar nya villkor och problem. Det ställs även på sin spets i och med läkaren som hamnar i mitten och tvingas välja vilken sida hen ska sammansluta sig med.

6.3.2. Artikel 2, husläkardebatten

”Pilgården unik bland vårdcentralerna Trots stora besparingar har kuratorstjänsten behållits”

Nerikes Allehanda, 1997-08-18, av MR

Artikeln i Nerikes Allehanda handlar om vårdcentralen Pilgården i Degerfors som på grund av husläkarlagen drabbats av hård konkurrens vilket resulterat i stora nedskärningar. Dock valde man att behålla sin kuratorstjänst till skillnad från de flesta andra vårdcentraler, vilka på

⁵⁸ Bergström & Boréus, *Textens mening och makt, Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*, sid. 311.

grund av husläkarreformens konsekvenser dragit in sina kuratorstjänster. Två kristdemokratiska politiker besöker i artikeln vårdcentralen av den anledningen. Journalisten poängterar att Pilgårdens beslut att behålla sin kurator var ett valja rätt väg då de landstingets andra vårdcentraler drabbades av sin brist på kuratorer.

I början av artikeln beskrivs hur två privatläkarpraktiker konkurrerade ut Pilgårdens vårdcentral i och med husläkarsystemet, och hur Pilgården därför tvingades till stora besparingar. Trots att sviterna från husläkarreformens tid fortfarande sitter i så belyses hur man på Pilgården valde att behålla sin kuratorstjänst vilket ”trots allt var den rätta vägen” enligt artikelförfattaren. Detta eftersom att landstinget just nu håller på att utreda hur skadeverkningarna av kuratorstjänsternas försvinnande ska kunna lindras. Husläkarlagen beskrivs i artikeln som anledningen till problemen hos Pilgården (och landstingets andra vårdcentraler). Ordvalet i form av skadeverkningar, lindring och dessutom formuleringar som ”vårdcentraler som *drabbats hårdast* av husläkarreformen” visar tydligt att det är just husläkarlagen som ensam står för skadorna.

I bildtexten till artikeln står det bland annat ”Att en vårdcentral i länet fortfarande håller sig med kompetens av det slaget är unikt, men trots stora besparingar under senare år har Pilgården valt att behålla tjänsten” där kuratorstjänsten åsyftas. Tillsammans med brödtexten i artikeln så målas en bild upp av husläkarlagen som mycket negativ och som gett Pilgården stora problem. Pilgården å andra sidan får något av hjälteroll, den lilla vårdcentralen har kämpat i motvind men trots alla besparingar ändå lyckats ta sig igenom krisen, och dessutom lyckats erbjuda bättre vård än landstingets andra drabbade vårdcentraler.

Foucaults diskusteorier är även kopplade till så kallade utestängningsmekanismer som bestämmer vad som är rätt/fel, vad som är förbjudet, vad som är tradition/inte tradition osv. I diskurser finns det regler om vad som är rätt och fel inom just det ämnet, och där igenom även bildas även maktförhållanden.⁵⁹ I diskursen i artikeln om Pilgårdens vårdcentral gömmer sig utestängningsmekanismer som bestämmer vad som är rätt och fel vilket i sin tur skapar maktstrukturer. Rätten till sjukvård kan ses som en grundläggande värdering i just denna diskurs, och inte bara sjukvård utan bra kvalitet på sjukvård och möjlighet till kuratorstjänst. Men det är inte endast dessa värderingar som man kan se tecken på i texten, utan även andra

⁵⁹ Ibid, sid. 311.

politiska värderingar syns. Den marknad med konkurrens som husläkarlagen skapat framställs som något negativt och fokus ligger på de vårdcentraler som på grund av reformen fått stora problem.

Här kan det vara intressant att ta upp Foucaults kritiska analys, som fokuserar på själva gallringen i diskurser. Vem är det egentligen som får uttala sig här? Artikeln, som på många sätt uttalar sig kritiskt om husläkarlagen, nämner ingenting om kvaliteten eller kuratorstjänsterna på de privata mottagningar som startats upp med hjälp av husläkarlagen. En invändning kan vara att artikeln ju fokuserar på just Pilgårdens vårdcentral och att de andra vårdcentralerna inte är relevanta i detta sammanhang. Men hade diskursen varit mer präglad av nyliberala och marknadsekonomiska värderingar så hade Pilgårdens kamp för överlevnad inte varit lika relevant eftersom en fri marknad med konkurrens enligt nyliberal ideologi bör leda till överlevnad av bäst lämpade företagen och konkurs för de andra.

6.3.3. Artikel 1, Caremadebatten

”Carema tar över vårdcentralen”

Västerbottens Kuriren, 2006-01-19

Artikeln berättar om att driften av Dragonens hälsocentral i Umeå ska tas över av Carema Primärvård AB. Detta är en nyhet då Carema primärvård blir den första skattefinansierade privata sjukvårdsdriften i länet. Artikeln inleds med en kortare ingress och i den nämns ord som tillgänglighet och kvalitet. Dessa ordval är ganska talande för en språklig ton som följer texten igenom. I ett uttalande av folkpartisten Maria Lundqvist-Brömster i det inledande stycket, nämns till exempel ordet vitamininjektion. Till läsaren framförs här en ganska positiv bild av ett driftöverlåtande från landstinget till en privat aktör. Man betonar kvalitet och hundra procentig tillgänglighet, positivt värdeladdade ord som sedan följs av ett något avvaktande förhållningssätt. Vad som diskuteras i det kommande stycket är nämligen de krav från landstinget som Carema måste uppfylla för att bli accepterade som entreprenad. Landstingsrådet Levi Bergström säger att det hela blir ett test för Carema, medan landstingsdirektören Sofia Edberg tillägger att ”det nog inte ska vara något problem” för dem att uppfylla kraven.

Det här är ju också eftersom det är deras första etablering i Norrland en chans för Carema att visa vad de kan. Vi ska naturligtvis hålla ögonen på dem, så att de uppfyller kraven, men kanske kan vi också lära oss något.

Här uttrycks en tendens till oro och osäkerhet – det privata bolaget behöver hållas under kontroll, något som vittnar om en misstänksamhet gentemot privatiseringen. Ännu är Carema vårdbolag inte lika etablerat inom svensk sjukvård som det ska komma att bli. Inte heller är denna artikel färgad av någon vårdskandal, utan man har en positiv men försiktig inställning till de kommande förändringarna. Sofi Edbergs uttalande ”Vi ska naturligtvis hålla ögonen på dem, så att de uppfyller kraven, men kanske kan vi också lära oss något.” markerar en vilja till förändring och ett hopp om att en privatisering skulle innebära en förbättring i form av kvalité och tillgänglighet.

Den nyliberala ideologin kan sägas förmedlas i denna text, dock på ett annorlunda sätt jämfört med artikel två rörande nyetableringen i Värnamo som analyseras nedan. Trots att våra valda ord förekommer i ganska liten omfattning, så finns andra ord vilka kan kopplas till en förändringsvilja inom sjukvården. Här förekommer begrepp som objektivt kan sägas vara positivt laddade – ord som kvalité, tillgänglighet och mångfaldspolicy – snarare än begrepp såsom marknad och valfrihet. I denna artikel kopplar vi orden till en nyliberal hegemoni utifrån det sammanhang i vilka de förekommer. Detta vill vi anknyta till vad Skinner menar med vikten av samtida kontext vid tolkning av text. Ordvalen går att koppla till nyliberalismens framväxt. Några år tidigare hade samma ord eventuellt figurerat mindre frekvent i den språkliga diskursen rörande sjukvård och med en annan innebörd.

Orden kund och brukare förekommer över huvud taget inte, troligtvis för att dessa begrepp inte var etablerade i språkbruket ännu. Tonen som anges uppfattar vi som en aning naiv och trevande. Värnamo-artikeln nedan uppfattas som mer övertygande och självklar i sitt val av vinkel, förmedlande av nyhet och även i sitt förmedlande av den nyliberala hegemonin. De båda artiklarna kan således sägas spegla den samtid i vilka de figurerar – ett samhälle som befinner sig i början på en omvälvande process i förhållande till ett där de nyliberala idéerna och utvecklingen har kommit en längre bit på väg.

6.3.4. Artikel 2, Carema-debatten

”Carema vill växa mer i Värnamo”

Värnamo Nyheter, 2013-01-10

Ämnet som berörs i denna artikel är den nystartade hemtjänstverksamheten, som ägs av företaget Carema. Nyheten är att Carema i och med nystarten kommer att bli kommunens första privata aktör inom hemtjänst. I artikeln får regionchef Desirée Svanberg komma till tals. Hon beskriver bland annat vilka olika tjänster som erbjuds samt visioner och mål för verksamheten. Något som kommer på tal är även huruvida skandalen rörande Caremas verksamheter skulle komma att påverka etableringen av hemtjänst i kommunen.

Man skulle kunna säga att denna text är ett praktexempel på hur vård och omsorg, samt språkbruket rörande vårdfrågor, har påverkats av den privatiseringsprocess som föranletts i Sverige. Ett tecken på detta är bland annat den uppenbara benämningen av hemtjänsten som tillhörande en marknad; författaren refererar uttryckligen till ”hemtjänstmarknaden”. Det talas även om vårdverksamheten som just ett företag och begrepp som omnämns är bland annat valfrihet, privata aktörer på en fri marknad, samt tillväxt. Alla dessa ord är sådana som med grund i litteraturen vi har tagit del av, kan klassas som tillhörande en nyliberal ideologi – ett som förespråkar just fria val, en fri marknad och ekonomisk tillväxt.

Här vill vi återknyta till Bourdieu och hans teorier av ett normaliserande av det nyliberala språket, som förekommer i bland annat journalisters språk. Att tala om en marknad, eller om vinst och konkurrens i vårdsammanhang hade kanske inte varit accepterat i ett samhälle där nyliberalismen haft en mindre hegemonisk roll (jfr Bourdieu om den nyliberala jargongen). Vi menar alltså att den historiska och politiska kontexten är avgörande för hur denna sorts språkbruk tas emot av publiken, i detta fall medborgarna, något som kan jämföras med Skinners teorier om de tolkningsramar som sätter gränser för vårt sätt att ta till oss och förmedla idéer.

Andra språkliga ”bevis” på att nyliberalismen är normaliserad i denna text, är benämningen av patienter som kunder och vårdverksamhet som brukare av vårdtjänster till försäljning. I ett uttalande påpekar regionchef Desirée Svanberg vikten av att företaget Carema syns i offentligheten och refererar bland annat till annonsering av verksamhetens nystart i lokala tidningar:

Vi får våra kunder genom att vi finns som en valbar aktör hos kommunen. Vi söker aldrig upp brukare själva. Vi har däremot haft några annonser i tidningar för att tala om att vi finns och vi har en lokal på Brushanegatan där vi kommer att ha öppet hus en gång i veckan. Det är också ett sätt att synas.

Det blir här uppenbart att det rör sig om en konkurrensutsättning där vård blir till tjänster som marknadsförs och säljs i likhet med andra varor på en fri marknad, ett förhållande som privatiseringen skapat. Vi menar vidare att nyheten stämmer bra in på en världsbild som en nyliberal ideologi förespråkar – här framstår inte en fri marknad som något hotfullt (jämför ovan nämnda artikel om husläkarlagen) utan snarare som en självklarhet (jämför Bourdieu). Detta hör bland annat ihop med själva nyhetens innehåll, samt vilka som får uttala sig i artikeln. Vad skiljer egentligen denna artikel från att vara marknadsföring i sig? En liknande artikel rörande offentligt styrd vård hade inte varit lika relevant eftersom en statlig sjukvård inte konkurrerar om sina patienter.

7. Diskussion, slutsatser

Vi vill börja med att på nytt poängtera att de slutsatser som vi kommit fram till i vår diskursanalys för det första är subjektiva tolkningar, för det andra att de endast kan stå för de enskilda fallen. Då vårt material omfattar endast fyra stycken artiklar, kan vi bara spekulera i huruvida dessa slutsatser återfinns i andra artiklar som rör ämnet.

För att återgå till våra frågeställningar så kan vi börja med att konstatera att vår första fråga angående hur frekvent ett antal nyliberala ord används i två sjukvårdsdebatter, besvaras av de diagram kopplade till vår kvantitativa undersökning. Orden var överrepresenterade i Carema-debatten, de nämndes 88 gånger där respektive 61 gånger i husläkardebatten. Dock var några av orden mer frekvent förekommande i artiklarna om husläkarlagen, vilket går att se i diagrammen under rubriken “Undersökning”. Som vi nämnt i sammanfattningen av den kvantitativa studien är det svårt att göra generella bedömningar, men det resultat vi fått fram visar på en ökad användning av orden. Detta speglar den sociala kontexten i vilken vi befinner oss, samt de sociala praktiker som omger oss (jämför med Skinner och Fairclough).

Vår andra frågeställning rörde huruvida förekomsten av de undersökta orden förändrats över tid och vad detta i sådana fall skulle kunna tyda på. Med utgångspunkt i Foucaults teorier om diskurs och makt skulle man kunna hävda att själva användningen av nyliberala ord, vare sig de används för att förmedla politiska åsikter eller inte, är ideologiskt laddad. För det andra kan man fråga sig vilka värdeladdningar som finns i de ord som vi återfinner i artiklarna och som kan kopplas till nyliberalismen. Både de ord vi undersökt kvantitativt och andra begrepp som tillgänglighet, tillväxt, marknad, kund etc., förekommer numera mer frekvent i den språkliga diskursen rörande sjukvård och ser ut att ha blivit normaliserade. Ord som inte varit accepterade i detta sammanhang tidigare, utläses nu som något allmängiltigt och positivt, något som går att jämföra med vad Bourdieu skriver om den nyliberala jargongen samt Skinners teorier om tolkningsramar och kontext vid förståelse av text. Detta utläser vi som att nyliberalismen har förankrats i den språkliga diskursen rörande sjukvård, i de utvalda medierna och artiklarna som undersökts.

Det man även kan belysa är vilken roll den statliga sjukvården får i artiklarna, inte bara hur privatiseringen framställs. I den första artikeln från husläkardebatten fanns formuleringar i stil med ”de privata läkarna ska pröva sina vingar”. I artikeln om Nordmaling ligger fokus på hur de privata praktikerna konkurrerat ut Pilgårdens vårdcentral och skapat problem. I den första artikeln från Carema-debatten talas det om privatiseringen som en ”vitamininjektion” som man samtidigt är en aning misstänksam mot, något som formuleras bland annat genom uttalandet att Carema kommer att ”ha ögonen på sig”. Man skulle kunna påstå att den statliga sjukvården får rollen som något stabilt som rubbas av de privata intressena. Husläkarlagen ligger bakom båda konflikterna som presenteras i artiklarna från husläkardebatten. I första fallet handlar det om en läkare som ”hamnat i kläm” och där beslut måste tas om landstingets vårdcentral ska hyras ut till privata aktörer eller inte. I artikeln om Pilgården är problematiken ännu tydligare och belyser den kamp som vårdcentralen fått genomgå på grund av den konkurrens som husläkarlagen skapat.

När man istället tittar på de två artiklarna från Carema-debatten så är det intressant att se vilken ny syn på den privata sjukvården som presenteras, och i sin tur vilken ny diskurs detta skapat. I artiklarna om Carema ligger fokus på kunder, etablering och vård som ska säljas och marknadsföras. Detta hänger samman med Bourdieus tankar om hur den nyliberala ideologin har skapat ett samhälle där trygghet inte längre är en självklarhet. Ideologin bygger inte på

tanken om att erbjuda medborgarna en trygg och stabil sjukvård utan på att en rörlig och fri marknad där utbud och efterfrågan styr.

En statlig sjukvård behöver inte marknadsföra sig, eftersom den alltid behövs för att fylla patienternas behov. När dessa patienter förvandlas till kunder skapas dock nya maktrelationer. Upphandlingar och privatiseringar skapar valfrihet. Då kunden själv får välja sin vård leder detta i sin tur till konkurrens. På en marknad där vinst och effektivitet är självklara mål kan inte sjukvården sägas representera samma samhällssyn och värderingar som tidigare.

Med koppling till vår tredje frågeställning rörande huruvida nyliberalismen förmedlas i sjukvårdsdiskursen, så bör man även poängtera att det inte enbart handlar om ordval och språkbruk. Lika relevant är det att belysa det Foucault skriver om de gallringsprocesser vilka omger diskurser, den så kallade kritiska aspekten hos granskningen av diskurser. I den senaste artikeln från 2013 förekommer inte något ifrågasättande av privatiseringsprocessen. Det problematiserande rörande privatiseringen som återfinns i de båda artiklarna rörande Husläkarreformen, är inte längre närvarande i artikeln rörande Caremas etablering i Värnamo. Det är alltså inte fråga om huruvida en privatisering ska bli verklighet, utan snarare *hur*. Att det är enbart Desirée Svanberg som får uttala sig kan delvis representera en gallringsprocess som innebär att den nyliberala diskursen kring sjukvård har gått från att vara utesluten till att vara innesluten. Desirées utrymme i artikeln kan också sägas representera det Skinner kallar en performativ akt, där det faktum att hon får denna plats att uttrycka sina visioner och mål med ett privatiserande också *gör* något – nämligen att genom marknadsföring förankra ett nyliberalt förhållningssätt i den språkliga diskursen. Vi menar vidare att detta mediala utrymme skulle kunna tyda på en förskjutning av värderingar, där privatisering till följd av ett nyliberalt förhållningssätt, inte ifrågasätts i samma utsträckning som tidigare. Språket som omger nyliberalismen verkar således vara normaliserat.

Detta tangerar i sin tur problematiken som Carlberg och Peterson menar på när det talar om klyftan mellan det ideal om en fri och autonom åsiktsbildning och den reella verkligheten. Om nyhetsartiklar vars innehåll och ordval kan sägas vara präglade av en nyliberal ideologi får ett större utrymme i dagens medier, så kan man fråga sig huruvida denna nyhetsförmedling är objektiv och allsidig. Vidare frågar vi oss om vi som medborgare förses med en reell möjlighet att bilda oss en självständig och kritisk bild av vår omvärld, när vi matas med en diskurs som i sig är ideologisk färgad.

Så vill vi slutligen knyta an till språket som maktfaktor och den massmediala verklighetsskildring som Nina Björk ifrågasätter i sin krönika. Huruvida språk är makt kan ifrågasättas, men man skulle kunna påstå att vi genom att studera språket kan förstå människans handlingar och sätt att tänka.⁶⁰ Snarare än att vara en källa till makt, kan människan sägas vara den plats där makt utformas, till exempel via språket och genom att kommunicera en vilja, åsikt eller ideologi.⁶¹ Om makt utformas genom kommunikation och språk, kan pressen sägas vara en potentiell arena för nyliberala idéer att ta plats på och även reproducera den nyliberala ideologin. I Sverige är vi stolta över värnandet av det fria ordet och en förutsättning för detta är just massmedia, något som Nina Björk poängterar. Men fortsätter hon, kanske är massmedia även en förutsättning för att ingenting veta om den fria världen. Den självständigt tänkande individen är endast en sanning med modifikation – ett ofullständigt förverkligat ideal.⁶² En fullfjädrad nyliberal ideologi förespråkar just självständighet och frihet, men frågan är om vi någonsin kan sägas vara fullständigt fria att kontrollera våra tankar, åsikter och värderingar.

⁶⁰ Ibid, sid. 12ff.

⁶¹ Ibid, sid. 4.

⁶² Carlberg & Petersson, *Makten över tanken: en bok om det svenska massmediesamhället*, sid. 9.

Referenslista

Litteratur

- Bergström, Göran & Boréus, Kristina (red.) (2005). *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*, 2., [omarb.] uppl., Lund: Studentlitteratur.
- Boréus, Kristina (1994). *Högervåg: nyliberalismen och kampen om språket i svensk debatt 1969-1989*, Stockholm: Tiden, Diss. Stockholm : Univ.
- Bourdieu, Pierre (1999). *Moteld: texter mot nyliberalismens utbredning*. B. Eslöv: Östlings bokförl. Symposion.
- Esaiasson, Peter (2012). *Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad*, 4., [rev.] uppl. Stockholm: Norstedts juridik, Stockholm.
- Foucault, Michel (1993). *Diskursens ordning: installationsföreläsning vid Collège de France den 2 december 1970*, B. Stockholm: Östlings bokförl. Symposion.
- Hjertqvist, Johan (2003) *Slutet på början: den stora upphandlingen - rond 3 : från konflikt till spirande samförstånd*. Stockholm: Timbro/CVV.
- Skinner, Quentin (1988). *Meaning and context: Quentin Skinner and his critics*. New Jersey: Princeton University Press.
- Öhrming, Jan (2008). *Hälso- och sjukvårdens fragmentering: från lokalt till transnationellt organiserad sjukvård*, 1. uppl. Stockholm: SNS förlag.

Avhandlingar

- Runquist, Veronica & Timmer, Urban (1992). *Offentligt och privat i sjukvården: en argumentationsstudie av några socialdemokratiska och borgerliga dagstidningar*. Statsvetenskapliga institutionen, Lund: Lunds univ.

Hemsidor

Carema, hämtad: 2013-05-13

<http://www.caremacare.se/huvudnavigation/omoss.4.5d31824f11d6cef7d7480006087.html>

Dagens Nyheter, 2013-05-13

<http://www.dn.se/kultur-noje/de-nomineras-till-stora-journalistpriset-2012>

Nationalencyklopedin, 2013-04-20

http://www.ne.se.till.biblextern.sh.se/lang/h%C3%A4lso-och-sjukv%C3%A5rd?i_h_word=sjukv%C3%A5rd

Nina Björk för Dagens Arena, hämtad: 2013-05-10

<http://www.dagensarena.se/magasinetarena/nina-bjork-att-ingenting-veta-om-den-fria-varlden/>

Utredningar

Petersson, Olof & Carlberg, Ingrid (1990). *Makten över tanken: en bok om det svenska massmediesamhället*, Stockholm: Carlsson.

Utredningen om sjukvårdsupphandling (2000). *Upphandling av hälso- och sjukvårdstjänster: betänkande*. Stockholm: Fakta info direkt.

Bilagor

Kodbok

Ord-variabler:

- 0: ordet nämns ingen gång i artikeln
- 1: ordet nämns 1 gång i artikeln
- 2: ordet nämns 2 gånger i artikeln... osv.

Ord:

Effektivitet
Kund
Vinst
Marknad
Valfrihet/Valmöjlighet
Konkurrens
Upphandling

Undersökning 1, Husläkare:

Analysenheter:

1. Pilgården unik bland vårdcentralerna Trots stora besparingar har kurator-tjänsten behållits, Nerikes Allehanda, 1997-08-18
2. Flytta inte på hemsköterskorna, 1997-11-27
3. Vårdgarantin måste tillbaka, GöteborgsPosten, 1997-11-15
4. 60 kronor för plåster?, Helsingborgs Dagbad, 1997-09-07
5. Distriktsläkare mår dåligt, Västerbottens Kuriren, 1997-07-16
6. Ny modell ger mer vård, GöteborgsPosten, 1997-12-15
7. Stärk patientens rätt, GöteborgsPosten, 1997-10-09
8. Värna friheten, Länstidningen Östersund, 1997-10-13
9. Om de privata läkarna, Västerbottens Kuriren, 1993-12-09
10. Husläkare, Västerbottens Kuriren, 1993-10-20
11. Nordmaling In, Västerbottens Kuriren, 1993-11-05
12. Husläkarstrul, Västerbottens Kuriren, 1993-12-15
13. Husläkare, Västerbottens Kuriren, 1993-05-29
14. Nordmaling De, Västerbottens Kuriren, 1993-11-11
15. Vårdförbund i landsomfattande kampanj, Västerbottens Kuriren, 1993-03-23
16. Husläkare, Västerbottens Kuriren, 1993-05-11

17. Brist på gynekologer befaras när privatläkares avtal sägs upp, Svenska Dagbladet, 1996-04-02
18. Vårdens standard blir som nationens, Svenska Dagbladet, 1996-11-13
19. Stämmer dåligt med verkligheten, Svenska Dagbladet, 1996-03-27
20. Sjukvården ska hårdantas Till och med 1998 ska kostnaderna minskas med 197 miljoner kronor, GöteborgsPosten, 1996-02-13
21. Men vården väckte debatt, GöteborgsPosten, 1996-03-01
22. Patienterna vet för lite För att gå vidare med valfrihetsrevolutionen inom sjukvården måste informationen bli bättre, GöteborgsPosten. 1996-06-24
23. Slöseri avskeda specialister, GöteborgsPosten, 1996-12-12
24. Vad händer med husläkarna efter valet?, GöteborgsPosten, 1994-09-08
25. Vårdanställda i Halmstad mister jobben, GöteborgsPosten, 1994-11-27
26. Större kostnader för husläkare?, GöteborgsPosten, 1994-10-03
27. Kvinnor mest listade Nu har 203 000 personer anmält sig hos Göteborgs husläkare, GöteborgsPosten, 1994-03-24
28. Bra kunskap om husläkare, GöteborgsPosten, 1994-06-16
29. Läkarräkningen blev för dyr Nu vill politikerna sänka ersättningen till husläkarna, GöteborgsPosten, 1994-11-20
30. Husläkarreform dyrare än väntat, GöteborgsPosten, 1994-03-03
31. Stopp för egen praktik, GöteborgsPosten, 1994-12-20
32. Storm på Östra mot husläkare, GöteborgsPosten, 1994-02-11
33. Sjukvårdsplan fastställd, GöteborgsPosten, 1994-10-05
34. Oroliga tider väntar Sverige, GöteborgsPosten, 1994-04-21
35. Nedläggning trots billig och effektiv sjukvård, GöteborgsPosten, 1994-01-22
36. Dyrt informera om läkare, GöteborgsPosten, 1994-03-28
37. Husläkare och homeopat en ny vårdresurs, GöteborgsPosten, 1994-03-28
38. Husläkare i beredskap, GöteborgsPosten, 1994-04-10
39. Tre förvaltningar slås samman, GöteborgsPosten, 1994-04-13
40. Få barn listade hos husläkare, GöteborgsPosten, 1994-01-13
41. NyD:s tvära kast oroar regeringen, GöteborgsPosten, 1994-03-29
42. Bildt vägrar skrota husläkarsystem, GöteborgsPosten, 1994-03-26
43. Fel att omlista ovillig, GöteborgsPosten, 1994-12-09
44. Sjukhus kan bli utan läkare Patienter i Västsverige drabbas hårt om strejken blir av, 1994-04-05
45. Ny chans för husläkarna, GöteborgsPosten. 1994-04-05
46. Ny spricka i NyD, GöteborgsPosten, 1994-04-05
47. Fortfarande söker många till akuten Husläkarreformen har bara haft marginell betydelse för patientströmmarna, GöteborgsPosten, 1994-10-20
48. Husläkare får mindre betalt, GöteborgsPosten, 1994-12-19
49. Slag i luften Romanus!, GöteborgsPosten, 1994-09-30
50. Utspellet skapar stor oro, GöteborgsPosten, 1994-03-25
51. Hur fungerar husläkarreformen?, GöteborgsPosten, 1994-12-05

52. Samlad primärvård ska ge bättre service, GöteborgsPosten, 1994-08-22
53. ”Projektet måste genomföras”, Västerbottens Kuriren, 1994-06-23
54. Patienterna ger vården bra betyg, Västerbottens Kuriren, 1994-06-23
55. Ålidhem får halv miljon mer, Västerbottens Kuriren, 1994-12-07
56. ”Det finns chans att ändra sig”, Västerbottens Kuriren, 1994-11-12
57. Husläkare, Västerbottens Kuriren, 1992-08-21
58. Husläkare, Västerbottens Kuriren, 1992-05-15
59. Husläkare, Västerbottens Kuriren, 1991-08-22
60. Folkpartiet vill ha fler husläkare, Svenska Dagbladet, 1995-01-24

Variabel år:

- 1990: 1
- 1991: 2
- 1992: 3
- 1993: 4
- 1994: 5
- 1995: 6
- 1996: 7
- 1997: 8

Variabel tidning:

- Nerikes Allehanda: 1
- Svenska Dagbladet: 2
- Göteborgs Posten: 3
- Västerbottens-Kuriren: 4
- Helsingborgs Dagblad: 5
- Länstidningen Östersund: 6

Undersökning 2, Carema:

Analysenheter:

1. Okände Carmea-klipparen, Expressen, 2011-11-17
2. Skarp kritik mot Carema Cares systerbolag, Expressen, 2011-11-18
3. Anställd på Carema fick sparken efter larm om övergrepp, Expressen 2011-11-25
4. Carema vill växa mer i Värnamo, Värnamo Nyheter, 2013-01-10
5. Carema stänger ner i höst, Alingsås Kuriren, 2013-01-24
6. Carema säljer vårdcentraler, Alingsås Kuriren, 2012-11-29
7. Vårdcentraler säljs till Carema, Enköpingsposten, 2012-11-20
8. Carema svarar på kritiken, Falu Kuriren, 2012-09-01

9. Landstinget ska sälja vårdcentraler till Carema, Enköpingsposten, 2012-10-30
10. Carema som satirkonst, Norrköpings Tidningar, 2013-03-14
11. Carema satsar på vänligt bemötande, Skånska Dagbladet, 2012-11-12
12. Munkhammar ny VD för Carema, Arbetarbladet (Gävle), 2012-03-06
13. Carema säljer vården – Planerar att öppna tio nya äldreboenden per år, Dagens Industri, 2012-11-14
14. Malmös vårdcentraler: Tusentals valde bort Carema, Sydsvenskan, 2012-04-15
15. Fortsatt förtroende för Carema i Sydöst, Ystads Allehanda, 2011-11-17
16. Carema: det kom som en blixtnedslåg från klar himmel, Ystads Allehanda, 2012-10-12
17. Politikerna vill kasta ut Carema, Dagens Nyheter, 2011-10-26
18. Går inte att stoppa, Nerikes Allehanda, 2012-03-09
19. Stig-Åke miste benet i onödan, Göteborgs Posten, 2012-02-16
20. Carema sjukvård säljer vårdcentraler till Capiro, Hallands Nyheter, 2012-11-15
21. Carema satsar ännu mer på omsorg, Nerikes Allehanda, 2012-11-14
22. Carema klart för köp av Vivalla vårdbolag, Nerikes Allehanda, 2012-03-08
23. Capiro köper Carema vård, Dagens Nyheter, 2012-11-14
24. Ny regi: Carema sjukvård säljs, Sydsvenskan, 2012-11-14
25. Capiro tar över all psykiatri efter Carema, Ystads Allehanda, 2012-11-14
26. Carema strider vidare för driften av sjukhuset, Ystads Allehanda, 2012-12-08
27. Carema krävs på svar om självmord, Ystads Allehanda, 2012-11-28
28. Överklagande från Carema avslås, Ystads Allehanda, 2012-11-28
29. Carema överklagar upphandlingen, Ystads Allehanda, 2012-10-19
30. Capiro köper Carema sjukvård, Vestmanlands Läns Tidningar, 2012-11-14
31. Carema tappar avtal, Norra Halland, 2012-09-04
32. Carema lovar att bättra sig efter krismöte, Ystads Allehanda, 2012-08-15
33. Carema lovar att bättra sig efter krismöte, Ystads Allehanda, 2012-06-09
34. Hård kritik riktas mot Carema psykiatri – igen, Ystads Allehanda, 2012-07-04
35. Nu sparkar Carema sina kuratorer, Arbetarbladet, 2012-06-26
36. Caremaskandalen – en bluff?, Piteå-tidningen, 2012-05-28
37. Ny drift av närakuten, Norra Halland, 2012-04-24
38. Vårdcentral tar nya ägare, Smålandsposten, 2012-11-14
39. Vårdcentraler ges bort gratis, Uppsala Nya Tidning, 2011-09-16
40. Carema har lämnat första rapporten till kommunen, GöteborgsPosten, 2012-03-16
41. Kävlinge: Trångt på vårdcentralen frågan Var det svårt att få tid? 1 000 nya patienter efter nedläggning, Sydsvenskan, 2009-10-23
42. Kritiserad vård kan förlängts, Dagens Nyheter, 2012-02-15
43. Carema säljer sin sjukvård, Arbetarbladet, 2012-11-14
44. Kommunen ställer Carema care till svars, Norra Halland, 2012-03-13
45. Ett år med hembesöksbilarna, oppositionen kräver bevis, Sydsvenskan, 2010-02-02
46. Kommunen ska följa upp Carema, Falu Kuriren, 2013-01-25
47. Carema tar över vårdcentralen, Västerbottens Kuriren, 2006-01-19

48. Carema lovar snabba tider, Ystads Allehanda, 2011-07-16
49. Singapores regering näst största ägare i Carema, Västerbottens Kuriren, 2006-06-02
50. Socialstyrelsen godkänner Carema, Ystads Allehanda, 2011-06-15
51. Vård, Carema tillåts bryta avtal, Sydsvenskan, 2009-09-19
52. Carema: det ska inte hända igen, Vestmanlands Läns Tidning, 2011-11-12
53. Carema vill ha ett nytt avtal – Antal hembesök blev mindre än hälften av det förväntade, Landskrona Posten, 2009-04-15
54. Carema varslar sina kuratorer – Vårdbolaget kommer att anlita konsulter i stället, Gefle Dagblad, 2012-06-14
55. Carema inspirerar, Östersundsposten, 2006-03-17
56. Ny kritik mot Carema, Falu Kuriren, 2012-01-24
57. Carema sköter rehab på Orust, ST-tidningen, 2011-06-21
58. 216 anmälningar mot Carema-vård, Aftonbladet, 2011-11-18
59. Carema köper vårdavtal, Nerikes Allehanda, 2012-03-08
60. Kommunen nöjd med Carema, Trelleborgs Allehanda, 2011-11-15

Variabel år:

- 2006: 1
- 2007: 2
- 2008: 3
- 2009: 4
- 2010: 5
- 2011: 6
- 2012: 7
- 2013: 8

Variabel tidning:

- Expressen: 1
- Värnamo Nyheter: 2
- Skånska Dagbladet: 3
- Alingsås Kuriren: 4
- Dagens Nyheter: 5
- Nerikes Allehanda: 6
- Göteborgs Posten: 7
- Hallands Nyheter: 8
- Sydsvenskan: 9
- Ystads Allehanda: 10
- Vestmanlands Läns Tidning: 11
- Norra Halland: 12
- Arbetsbladet: 13
- Piteå-tidningen: 14

Smålandsposten: 15
Uppsala Nya Tidning: 16
Falun Kuriren: 17
Västerbotten Kuriren: 18
Landskrona Posten: 19
Gefle Dagblad: 20
Östersundsposten: 21
ST-tidningen: 22
Aftonbladet: 23
Trelleborgs Allehanda: 24
Enköpingsposten: 25
Norrköpings Tidningar: 26
Dagens Industri: 27